

Huippu-urheilutyöryhmän muistio

Opetusministeriön julkaisuja 2004:22

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar.

Huippu-urheilutyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:22

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto

Meritullinkatu 10, Helsinki

PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino, Helsinki 2004

ISBN 952-442-786-9 (nid.)

ISBN 952-442-787-7 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:22

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
1.7.2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Huippu-urheilutyöryhmä Puheenjohtaja: Kalevi Kivistö Sihteeri: Hannu Tolonen, Kari Niemi-Nikkola	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 13.3.2003	Dnro 13/043/2003

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Huippu-urheilutyöryhmän muistio

Julkaisun osat Kuvailulehti, opetusministeriölle, sisällysluettelo, työryhmätyön taustaksi, nykytilan kuvaus, pohjoismainen vertailu, työryhmän ehdotukset valtakunnalliseksi kehittämistoimenpiteiksi

Tiivistelmä

Työryhmä on arvioinut huippu-urheilun nykytilaa sekä esittää toimenpide-ehdotuksia huippu-urheilun kehittämiseksi opetusministeriön tukipolitiikan näkökulmasta. Työryhmä on tarkastellut huippu-urheilua osana suomalaista kulttuuria.

Työryhmä on rakentanut toimenpide-ehdotuksensa seuraavan vision pohjalta:

Huippu-urheilu on tärkeä osa suomalaista kulttuuria. Se toimii eettisesti ja yhteiskuntavastuullisesti ja se on kansalaisten arvostamaa sekä kansainvälisesti menestyvää ja näkyvää toimintaa

Työryhmä katsoo, että visio voi toteutua vain jos suomalaisen liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan, lasten ja nuorten liikuntaan ja kansalaisten tasa-arvoisiin osallistumismahdollisuuksiin perustuva liikuntakulttuuri säilyttää perusarvonsa ja kehittyi ihmisten odotuksiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin vastaten. Suomalainen huippu-urheilu nojaa tähän perustaan.

Työryhmä keskittyy esityksissään opetusministeriön tuella toteutettavaan huippu-urheilun tarkoittoaen sillä:

määrätietoista kansainväliseen menestykseen tähtäävää, eettisesti kestäväää yksilö- ja joukkueurheilua.

Valtio ei tue taloudelliseen voittoon tähtäävää ammattilaisurheilua.

Suomen kansantalouden rajallisten resurssien tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää huippu-urheilussa nykyistä tehokkaampaa ja keskitetympää toimintamallia. Toimintavastuita ja -valtuuksia tulee selkeyttää ja keskittää, jotta ainakin kansallisesti keskeisissä lajeissa kansainvälinen huipputaso voidaan säilyttää tai saavuttaa.

Suomen Olympiakomitea on työryhmän mielestä luontevin taho vastaamaan suomalaisen huippu-urheilun kokonaiskoordinaatiosta ja kehittämisestä. Se edellyttää johtamisjärjestelmien huolellista arviointia ja tarvittaessa vastuiden täsmentämistä eri toimijoiden välillä sekä järjestelmien sisällä.

Työryhmä esittää, että Suomen Paralympiakomiteaa kehitetään huippu-urheilujärjestönä. Työryhmä korostaa erityisesti sitä, että lajiliittojen sekä vammaisurheilujärjestöjen tulee käynnistää laaja-alaisempi yhteistyö vammaishuippu-urheilun kehittämiseksi. Huippu-urheilun kehittämiseksi työryhmä esittää 26 toimenpidesuosituksen. Painopisteitä ovat valmennuksen tehostaminen, valmentajakoulutus, urheilijoiden henkilökohtaiset tuet, antidopingtoiminta ja huippu-urheilun koordinaatio.

Avainsanat

huippu-urheilu, urheilun rahoitus, opetusministeriön tukipolitiikka, eettinen toiminta, huippu-urheilun työnjako

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero	ISSN	ISBN 952-442-786-9 (nid.)	
Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:22	1458-8102	952-442-787-7 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 61	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
1.7.2004

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för elitidrott Ordförande: Kalevi Kivistö Sekreterare: Hannu Tolonen, Kari Niemi-Nikkola	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av organet 13.3.2003	Dnr 13/043/2003

Publikation (även den finska titeln)
Promemoria av arbetsgruppen för elitidrott (Huippu-urheilutyöryhmän muistio)

Publikationens delar Promemoria

Sammandrag

Arbetsgruppen har gjort en bedömning av nuläget i elitidrotten och lägger ur undervisningsministeriets stödpo-litiska synvinkel fram förslag till åtgärder i syfte att utveckla elitidrotten. Arbetsgruppen har granskat elitidrotten som en del av den finländska kulturen.

Åtgärdsförslagen bygger på följande vision: **Elitidrotten är en viktig del av den finländska kulturen. Den är etisk och känner samhällsansvar. Den utgör verksamhet som värdesätts av medborgarna. Verksamheten är internationellt framgångsrik och synlig.**

Arbetsgruppen anser att visionen kan förverkligas bara om vår idrottskultur bevarar sina grundläggande värde-ringar som ligger i den idrottsinriktade medborgarverksamheten, i barn- och ungdomsidrotten och i medborgarnas jämlika möjligheter till deltagande samt utvecklas så att den motsvarar människors förväntningar och de förändring-ar som sker i samhället. Det är på denna grund den finländska elitidrotten bygger.

Arbetsgruppen koncentrerar sin framställning på den elitidrott som stöds av undervisningsministeriet, dvs. **individuell idrott och lagidrott som är målmedveten, inriktad på internationell framgång och etiskt hållbar.**

Staten stöder inte professionell idrott som eftersträvar ekonomisk vinst.

Ett ändamålsenligt utnyttjande av den finska nationalekonomins begränsade resurser förutsätter en verksamhetsmodell som är effektivare och mer centrerad än den nuvarande för elitidrotten. Verksamhetsansvar och -fullmakter bör förtydligas och centraliseras så att en internationell toppnivå kan bevaras eller uppnås åtminstone i de nationellt centrala grenarna.

Finlands Olympiska Kommitté är enligt arbetsgruppen den naturligaste instansen att ansvara för den över-gripande samordningen och utvecklingen av den finska elitidrotten. Uppgiften kräver en noggrann utvärdering av ledningssystemen och vid behov en precisering av ansvaren mellan olika aktörer och inom systemen.

Arbetsgruppen föreslår att Finlands Paralympiska Kommitté utvecklas som en elitidrottsorganisation. Särskilt betonas att grenför-bunden samt handikappidrottsorganisationerna bör inleda ett bredare samarbete för att utveckla handikappidrotten på elitnivå.

Arbetsgruppen lägger fram 26 åtgärdsrekommendationer i syfte att utveckla elitidrotten. Till fokuseringarna hör effektiviserad träning, tränarutbildning, personliga understöd till idrottarna, arbete mot dopning och samordning av elitidrotten.

Nyckelord elitidrott, finansiering för idrotten, undervisningsministeriets stödpolitik, etisk verksamhet, arbetsfördelning inom elitidrotten

Övriga uppgifter

Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:22	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-786-9 (htf) 952-442-787-7 (PDF)
Sidoantal 61	Språk finska	Pris
Distribution Universitetstrycket		Sekretessgrad offentlig
Förlag Undervisningsministeriet		

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
1.7.2004

Authors							
Working group on top-level sports Chair: Kalevi Kivistö Secretary: Hannu Tolonen, Kari Niemi-Nikkola	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Type of publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Contracted by Ministry of Education</td> </tr> <tr> <td>Committee appointed on 13.3.2003</td> <td>Dno 13/043/2003</td> </tr> </table>	Type of publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		Contracted by Ministry of Education		Committee appointed on 13.3.2003	Dno 13/043/2003
Type of publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar							
Contracted by Ministry of Education							
Committee appointed on 13.3.2003	Dno 13/043/2003						

Name of publication Working group on top-level sports

Parts Description, To the Ministry of Education, Contents, Background to the working group, Description of the current situation, Comparison of the Nordic Countries, Proposals for national development points by the working group

Abstract

The working group has evaluated the present state of top-level sports and presents proposals for action to develop top-level sports from the point of view of the support policy of the Ministry of Education. The working group has considered top-level sports as a part of the Finnish culture.

The working group has constructed the proposal for action based on the following vision:

Top-level sports are an important part of the Finnish culture and operate ethically and in a societally responsible manner. It is an activity respected by the citizens as well as successful and visible internationally.

The working group believes that this vision can be reached only if sport culture, founded on Finnish civic activity in the field of sport and physical activity, on sports activities for children and youth and on equal possibilities for all citizens to participate, maintains its fundamental values and develops in a manner corresponding to people's expectations and societal changes. Top-level sports in Finland lie on this foundation.

The government does not support business-oriented professional sports.

Appropriate use of the limited resources of the Finnish national economy requires a more effective and centralised operating model for top-level sports. Operational responsibility and authority should be clarified and centralised in order to maintain or reach the international top level in at least nationally important sports.

According to the working group, the Finnish Olympic Committee is the most natural authority to take responsibility for the overall coordination and development of top-level sports in Finland. This calls for a careful assessment of the management systems and if necessary, specifying responsibilities between different actors and within the systems.

The working group proposes that the Finnish Paralympic Committee should be developed primarily as an organisation of top-level sports. The working group emphasises in particular that the national sports federations together with the sports organisations for special groups should launch a wider cooperation to develop top-level sports for athletes with disabilities. To develop the operations, the working group presents 26 recommendations for actions.

Other information

Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2004:22		1458-8102	ISBN 952-442-786-9 (pbk) 952-442-787-7 (PDF)
Number of pages 61	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 13.3.2003 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin tehdä ehdotus huippu-urheilun valtakunnallisten kehittämis- ja toimintavastuiden sekä työnjaon selkiyttämiseksi opetusministeriön tukipolitiikan näkökulmasta. Ehdotuksessa tuli ottaa huomioon huippu-urheilun eettisen perustan vahvistamiseen tähtäävät toimenpide-esitykset.

Työryhmän tuli ottaa huomioon asiaan liittyvä aiempi valmistelutyö ja lisäksi

1. arvioida huippu-urheilun kansallista koordinaatiotarvetta sekä johtamisjärjestelmään liittyviä haasteita
2. ottaa huomioon vammaishuippu-urheilun erityiskysymykset.

Työryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui ylijohtaja Kalevi Kivistön (OPM) sekä jäseniksi kansanedustaja Tuija Braxin, toimitusjohtaja Heikki Hietasen (Suomen Jääkiekkoliitto ry), toimitusjohtaja Jaakko Holkerin (Suomen Hiihtoliitto ry), yliopettaja Kirsi Härmäläisen (Liikuntainstituutti Pajulahti), valmennuspäällikkö Leena Paavolaisen (Suomen Paralympiakomitea ry), toiminnanjohtaja Jukka Pekkalan (Suomen Liikunta ja Urheilu ry), pääsihteeri Jouko Purontakasen (Suomen Olympiakomitea), tiedotusjohtaja Riitta Salinin (Suomen Urheiluliitto ry), johtaja Jukka Viitasalon (Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus) ja kulttuuriasiainneuvos Mirja Virtalan (OPM).

Opetusministeriön kutsumina pysyvinä asiantuntijoina toimivat kulttuuriasiainneuvos, liikuntayksikön päällikkö Raija Mattila (OPM) ja neuvotteleva virkamies Timo Haukilahti (OPM).

Työryhmän sihteereiksi määrättiin ylitarkastaja Hannu Tolonen (OPM) ja valmennuksen johtaja Kari Niemi-Nikkola (Suomen Olympiakomitea).

Työryhmä otti nimekseen Huippu-urheilutyöryhmä ja se kokoontui 16 kertaa. Työnsä aikana työryhmä kuuli seuraavia asiantuntijoita:

Hallintoneuvos Lauri Tarasti

Toimitusjohtaja Risto Nieminen

Pääsihteeri Juha Viertola Suomen Antidopingtoimikunta ry

Kehityspäällikkö Pekka Nikulainen Suomen Liikunta ja Urheilu ry

Toiminnanjohtaja Antero Kujala Suomen Valmentajat ry

Viestintäpäällikkö Anna Sorainen Suomen Olympiakomitea

Kehityspäällikkö Asko Härkönen Suomen Olympiakomitea

Neuvotteleva virkamies Timo Haukilahti OPM

Kulttuuriasiainneuvos Mirja Virtala OPM

Työryhmä tilasi Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus Kihulta selvityksen Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmästä sekä urheilun rahoituksesta.

Sen suoritti laitoksen tutkija Jari Lämsä. Lisäksi työn aikana Suomen Valmentajat ry sekä Suomen Olympiakomitea ovat tehneet työryhmän työtä tukevia selvityksiä liittyen suomalaisen ohjaaja ja valmentajakoulutuksen kehittämiseen sekä huippu-urheilun mielikuvien kartoittamiseen.

Työryhmän määräaika oli 30.6.2004.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä jättää mietintönsä opetusministeriölle.

Sisältö

Opetusministeriölle	6
Johdanto	10
2 Työryhmätyön taustaksi	12
2.1 Huippu-urheilu osana yhteiskunnallista kehitystä	12
2.2 Aikaisempia selvityksiä	13
2.2.1 Valmennuskeskustyöryhmän muistio	14
2.2.2 Kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan välinen suhde	14
2.2.3 Dopingtyöryhmän selvitys	15
2.2.4 Valtiontilintarkastajien kannanotto vuodelta 2002	16
2.2.5 OUTI-työryhmän selvitys	16
3 Nykytilan kuvaus	18
3.1 Työnjako ja koordinointi	18
3.2 Huippu-urheilun käsitteen määrittely	20
3.3 Huippu-urheilijat	21
3.4 Valmennuksen nykytila	24
3.4.1 Valmentajat	24
3.4.2 Valmentajakoulutus	25
3.4.3 Valmennus- ja harjoittelukeskukset	26
3.4.4 Valmennusta tukevien tahojen yhteistyö	27
3.5 Valtion rahoitus huippu-urheilulle	27
3.6 Sponsorointi	32
3.7 Viestintä	33
3.8 Urheilu urheilijan ammattina sekä urheilijoiden sijoittuminen työelämään	34
3.9 Huippu-urheilun eettinen perusta	35
3.10 Muut huippu-urheilua tukevat toimenpiteet	38
4 Pohjoismainen vertailu	40
4.1 Vammaishuippu-urheilun organisointi eri pohjoismaissa	43

5 Työryhmän ehdotukset valtakun-nallisiksi kehittämistoimenpiteiksi	44
5.1 Työryhmän visio ja tavoitteet	44
5.2 Työryhmän esitys huippu-urheilun työnjaoksi	44
5.3 Huippu-urheilun eettinen perusta	51
5.3.1 <i>Reilu Peli - suomalaisen liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet</i>	51
5.3.2 <i>Antidopingtoiminta</i>	52
5.4 Valmennuksen kehittäminen	52
5.4.1 <i>Valmentajien määrä ja koulutus</i>	52
5.4.2 <i>Urheiluopistot ja niiden valmennuskeskustoiminta</i>	53
5.4.3 <i>Harjoittelukeskukset</i>	53
5.5 Vastuu huippu-urheilijan elämänurasta ja tätä tukevat toimenpiteet	54
5.6 Huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistaminen	55
5.6.1 <i>KIHU</i>	55
5.6.2 <i>Urheilun päätöksentekoon liittyvä tietotarve</i>	55
5.7 Kansainvälisten arvokisojen merkitys Suomelle	56
5.8 Kansainvälinen päätöksenteko	56
5.9 Vammaishuippu-urheilun erityiskysymykset	57
5.10 Huippu-urheilun erillisprojektit	58
6 Opetusministeriön tukipolitiikka ja ehdotusten taloudelliset vaikutukset	60

Johdanto

Opetusministeriö asetti maaliskuussa 2003 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin tehdä ehdotus huippu-urheilun valtakunnallisten kehittämis- ja toimintavastuiden sekä työnjaon selkiyttämiseksi opetusministeriön tukipolitiikan näkökulmasta.

Huippu-urheilun tilaa sekä sen kehittämistä on viime vuosina käsitelty useissa eri työryhmissä. Opetusministeriössä sekä huippu-urheilun toimialajärjestöissä Suomen Olympiakomiteassa että Suomen Paralympiakomiteassa tehdyt selvitykset ja strategia-asiakirjat ovat työryhmän toimeksiannon mukaisesti olleet tämän työn pohja-aineistona.

Huippu-urheilusta on viime vuosina yhä selkeämmin tullut merkittävä osa kansainvälistä viihdeteollisuutta. Joidenkin arvioiden mukaan urheiluviihde on kyseisen toimialan nopeimmin kasvava osa. Huippu-urheilu on toiminnallisesti pirstoutunut niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin liiketoimintaperustaiseen ja julkisen tuen varassa toimiviksi omiksi osaluokseiksi. Kansainvälisten suurkilpailujen TV-oikeudet ovat kv-liittojen talouden kivijalka. Tämä myös näkyy kaupallisesti menestyvien lajien urheilijoiden palkkatulojen räjähdysmäisenä kasvuna.

Suomalainen huippu-urheilu on vastaavalla tavalla aiempaa pirstoutuneempaa. Suomessa, toisin kuin muualla Euroopassa, liiketoimintaperusteinen urheilu tosiasiallisesti rajautuu lähinnä jääkiekon SM-liigaan sekä moottoriurheiluun. Yhtenä syynä voidaan pitää sitä, että Suomi ei talousalueena ole riittävän iso ylläpitämään laajaa liiketoimintaan perustuvaa ammatillaisurheilua.

Paralympialaisten ja muiden vammaishuippu-urheilun arvokilpailuiden tuloksista tehdyt analyysit osoittavat selkeästi, että vammaisurheilun tulostaso on kehittynyt viimeisten vuosien aikana entistä määrätietoisemmin huippu-urheiluksi. Suomalainen vammaishuippu-urheilu on menestyksestä huolimatta kuitenkin toiminnaltaan ja resursseiltaan sekä johtavia vammaishuippu-urheilumaita että muuta suomalaista huippu-urheilua jäljessä. Menestyminen huipulla vammaishuippu-urheilussa edellyttää sen huomioonottamista nykyistä olennaisesti enemmän ja tasa-arvoisemmin osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää.

Kansainvälisessä huippu-urheilussa on viime vuosina ollut monia epäterveitä ilmiöitä. Ne ovat nakertaneet urheilun positiivista julkikuvaa kansainvälisesti. Suomessa urheilun eettiset ongelmat viime vuosina ovat lähinnä liittyneet sopupeleihin ja dopingiin.

Suomessa huippu-urheilun merkitys on perinteisesti suuri. Vuoden 2003 Finnpanelin tutkimustulosten mukaan tv-urheilu kiinnostaa suomalaisia. Kymmenen katsotuimman ohjelman joukossa oli neljä urheilulähetystä, joista eniten katsojia keräsi F1/Brasilian GP, jota kat-

soi Finnpanelin mukaan 1 736 000 yli 10-vuotiasta suomalaista. Huippu-urheilu ja siinä suomalaisten urheilijoiden menestyminen koetaan yhä edelleen merkittävänä osana suomalaista elämänmuotoa. Vuonna 2002 valmistuneen liikuntagallupin mukaan 78 % suomalaisista kokee kansainvälisen arvokisamenestyksen Suomelle tärkeänä.

Huippu-urheilun kautta voidaan rakentaa yhteiskunnan suuria tarinoita. Sen merkitys on vieläkin suuri sekä liikunnan kansalaistoiminnalle että erityisesti toiminnassa mukana oleville.

2 Työryhmätyön taustaksi

2.1 Huippu-urheilu osana yhteiskunnallista kehitystä

Kilpa- ja huippu-urheilulla on ollut merkittävä rooli Suomessa lähes koko itsenäisyyden ajan. Nuoren valtion yksi kansallisen identiteetin rakentaja oli kansainvälinen urheilumenestys ja sen rooli Suomi-kuvan rakentajana etenkin itsenäisyyden alkuvuosina koettiin hyvin merkittävänä. Suomen asema ennen sotia urheilun yhtenä suurmaana oli asukasluukumme nähden poikkeuksellinen. Olympialiikkeen eheytyksen sekä uusien maiden mukaantulon seurauksena Suomen osuus kansainvälisestä urheilumenestyksestä on 1970-luvulta lähtien asettunut paremmin vastaamaan maamme kokoa ja väkilukua.

Sotien jälkeen urheilun sisäpoliittinen merkitys väheni. Poikkeuksen muodostivat Helsingin olympialaiset vuonna 1952, jotka kohosivat uudeksi kansakuntaa yhdistäväksi tekijäksi. Hyvin järjestettyjen kisojen mainosarvo Suomelle oli kiistaton.

Vammaisurheilu käynnistyi Suomessa 1940- ja 50-luvuilla. Suomalaisia sotainvalideja osallistui myös heti toisen maailmansodan jälkeen kansainväliseen kilpailutoimintaan.

Urheilu ja liikunta yhteiskunnallistui 1960-luvulla, jolloin poliittiset puolueet alkoivat tehdä liikuntapoliittisia tavoiteohjelmia. Kunto- ja luontoliikunnan kehitys oli voimakasta, jota edesauttoi siirtyminen 40-tuntiseen ja 5-päiväiseen työviikkoon vuonna 1965. Huippu-urheilun merkitys kansalliselle identiteetille ei ollut enää aiempien vuosikymmenten tasolla.

Urheilun viihteellistyminen Suomessa alkoi vuonna 1960. Rooman olympialaiset olivat ensimmäiset Suomeen televisoidut kisat. Televisioiden yleistymisen myötä huippu-urheilun medianäkyvyys alkoi kasvaa ja katsojat alkoivat siirtyä kentän laidoilta kotitelevisioon ääreen.

Vammaisurheilu kasvoi ja kehittyi 60- ja 70-luvuilla voimakkaasti niin maailmalla kuin Suomessa. Ensimmäiset paralympialaiset pidettiin 1960 Roomassa. Osallistujia oli 400 liikuntavammaista urheilijaa 23 eri maasta. Suomea edusti kisoissa viisihenkinen joukkue. Näkövammaisten Keskusliiton urheilutoimikunta perustettiin 1962 ja Suomen Invalidien Urheiluliitto 1964.

Ammattimaisen urheilun voidaan katsoa Suomessa alkaneen merkittävämmässä määrin 1960-70-lukujen vaihteessa. Silloin sodanjälkeiset suuret ikäluokat nousivat huipulle. Itseasiassa 1970-luvun yksilöurheilun suomalaistähdet olivat ensimmäisiä, joille pyrittiin tarjoamaan mahdollisuus ympärivuotiseen täysipäiväiseen harjoitteluun. Huippu-urheilulla oli myös suuri merkitys urheilijan yhteiskunnallisen aseman kehittymiselle. Heidän menestymisensä myötä huippu-urheilu sai enemmän näkyvyyttä eri medioissa. Yksilöurheilun ammattimaistumisen

varjossa myös suomalaisissa joukkuelajeissa siirryttiin amatööriurheilusta puoliammattilaisuuteen.

Vammaisurheilussa kansallinen ja kansainvälinen kilpailutoiminta kasvoi ja kehittyi 70- ja 80-luvuilla. Ensimmäiset näkövammaiset urheilijat osallistuivat paralympialaisiin 1976 ja kehitysvammaiset olivat mukana ensimmäistä kertaa Atlantassa 1996. Talviparalympialaiset käynnistettiin 1976.

Syyskuussa 1981 Baden Badenissa järjestetyssä Kansainvälisen Olympiakomitean KOK:n 11. olympiakongressissa olympiasääntöjen kelpoisuussääntöpykälää muutettiin. Muutos antoi ammattilaisurheilijoille olympiakelpoisuuden. Samalla se merkitsi kansainvälisen olympialiikkeen markkina-arvon nousua.

Populaariviihteen merkityksen kasvaessa 1990-luvulla osasta kansainvälistä huippu-urheilua tuli yhä selkeämmin kansainvälistä viihdeteollisuutta. Urheilijoiden julkisuus- ja mainosarvo kasvoi nopeasti. Pelaajista ja pelaajille maksettavat korvaukset ja palkkiot esimerkiksi jalkapallossa nousivat räjähdysmäisesti. Joukkuelajeissa julkisuus rakennettiin yhä enemmän näkyvien yksilöiden varaan. Nykyään fani- ym. oheistuotteiden myynti on seuroille yhä merkittävämpi tulonlähde. Urheiluviihteen onkin arvioitu olevan maailman nopeimmin kasvava viihde- ja elämysteollisuuden osa-alue.

Viimeisen 15 vuoden aikana vammaisurheilu on myös Suomessa kehittynyt alun osittain sosiaalisesta kanssakäymisestä määrätietoiseksi huippu-urheiluksi. Suomen Paralympiayhdistys, nykyisin Paralympiakomitea perustettiin 1994. Paralympialaiset ovat kehittyneet olympialaisten rinnalla maailmanlaajuisiksi organisaatioksi. Ateenan paralympialaisiin osallistuu noin 4000 urheilijaa 146 eri maasta.

Vaikka huippu-urheilulla Suomessa ei enää nykyään ole samanlaista merkitystä kansallisen identiteetin luojana kuin joskus aiemmin, on sen merkitys kansallistunteelle yhä vahva. Pariisin olympiajoukkueen menestyksellä 1924 oli suuri vaikutus vasta itsenäistyneen kansan itsetunnolle. Vastaavanlainen tapaus koettiin vuonna 1995, jolloin lamasta toipuva Suomi juhli ennenkokemattomalla tavalla miesten jääkiekon maailmanmestaruutta.

Huippu-urheilu on kulttuurin ainoita alueita, jossa yhä edelleen esiinnyttään selkeästi kansallisuustunnuksilla. Monikansallisista ammattilaisarjoista huolimatta ovat eri lajien arvokilpailut säilyttäneet ja vahvistaneet asemiaan. Kesäolympialaisten televisiolähetykset keräävät kumulatiivisesti katsojia maailmanlaajuisesti noin 14,5 miljardia. Vastaavasti yksittäisten lajien osalta jalkapallon MM-kisojen lopputurnauksen TV-katsojien määräksi arvioidaan 10 miljardia ja yleisurheilullakin arvioidaan olevan 4,5 miljardia katsojaa. Myös kiinnostus paralympialaisia kohtaan on koko ajan lisääntynyt. Vuoden 2000 paralympialaisia seurasi television välityksellä yli 300 miljoonaa ihmistä yli 100 eri maasta. Kisojen järjestämisoikeuksista käydään yhä kovenevaa kilpailua. Niiden katsotaan tarjoavan mahdollisuuksia markkinoida kisaisäntämaata ja niiden taloudellinen merkitys järjestävälle maalle on suuri.

Suomessa huippu-urheilulla voidaan nähdä merkitystä alueellisen sekä paikallisen identiteetin vahvistamisessa. Se voi parhaimmillaan olla merkittävä vetovoimatekijä haettaessa paikakunnalle positiivista näkyvyyttä sekä markkina- ja julkisuusarvoa.

2.2 Aikaisempia selvityksiä

Opetusministeriössä ja urheilujärjestöissä on huippu-urheiluun liittyviä esityksiä tehty useita. Työryhmän työssä ovat arvokkaina virikkeinä olleet aiemmin valmistuneet opetusministeriön valmennuskeskustyöryhmän muistio, selvitysmiesten Risto Niemisen ja Lauri Tarastin raportit, Suomen Olympiakomitean ja Suomen Paralympiakomitean tekemät huippu-urheilu-

strategiat, Valtiontilintarkastajien kannanoton vuodelta 2002 sekä opiskelevien urheilijoiden taloudellista tilannetta selvittäneen työryhmän muistio.

2.2.1 Valmennuskeskustyöryhmän muistio

Valmennuskeskustyöryhmän tehtävänä vuonna 2000 oli laatia ehdotus valmennuskeskusten tehtävistä ja työnjaosta, selvittää periaatteet valmennuskeskusten yhteistyöstä muiden huippu-urheilussa keskeisesti toimivien tahojen kanssa sekä tehdä muita tarpeelliseksi katsomiaan ehdotuksia huippu-urheilun edistämiseksi.

Työryhmä arvioi tekemänsä kyselyn perusteella suomalaisten liikunnan koulutuskeskusten toimintaa huippu-urheilussa (valmennuskeskuksina). Se havaitsi vahvuuksia ja heikkouksia sekä verkoston toiminnassa että sen rahoitus- ja ohjausmekanismeissa.

Työryhmä esitti:

- huippu-urheilun valmennuskeskustehtävien kirjaamista urheiluopistojen ylläpitämislupiin sisältyviin koulutustehtäväpäätöksiin (Kuortaneen urheiluopisto, Liikuntakeskus Pajulahti, Suomen Urheiluopisto ja Vuokatin Urheiluopisto nimetään valtakunnallisiksi huippu-urheilun valmennuskeskuksiksi, Eerikkilän Urheiluopisto ja Varalan Urheiluopisto lajikohtaisiin erityisrooleihin)
- arviointijärjestelmän luomista urheiluopistojen ja valmennuskeskusten toiminnan laadun kehittämiseksi,
- yhteistyön lisäämistä valmennus- ja harjoittelukeskusten, tutkimuslaitosten ja liikuntalääketieteellisten keskusten välillä, sekä;
- erityisen informaation toimen perustamista Kihun yhteyteen, kansainvälisen tiedonkeruun ja -jakelun tehostamiseksi.

Työryhmä nimesi valmennuskeskuksille kolme päätehtävää lähivuodeksi:

- nuorten urheilijoiden huipulle tähtäävän valmennuksen vahvistaminen,
- valmentajien ammattiosaamisen kehittäminen sekä;
- ammattivalmentajien määrän lisääminen valmennuskeskuksiin.

Työryhmä esitti näiden tavoitteiden toteuttamiseen erillistä kehitysohjelmaa. Esityksen mukaan sen rahoituksesta vastaisivat lajiliitot ja opetusministeriö sekä koordinaatiosta Suomen Olympiakomitea. Kehitysohjelmalle ei ole saatu rahoitusta eikä sitä näin ollen ole käynnistetty.

2.2.2 Kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan välinen suhde

Opetusministeriö antoi selvitysmies Risto Niemiselle vuonna 1999 tehtäväksi selvittää periaatteita liikuntajärjestöissä tapahtuvan kansalaistoiminnan ja liiketoiminnan eriyttämiseksi julkisen tukemisen näkökulmasta. Lisäksi hänen tehtävänä oli laatia selvitys ja esityksiä kansalaistoiminnan järjestämistä vaikeuttavien säädösten ja velvoitteiden vähentämiseksi.

Selvityksessään Risto Nieminen toteaa urheiluseuroilla olevan keskeinen merkitys kansalaistoiminnan ylläpitäjänä. Liiketoiminnallisin ja ammatillisuusperiaattein toimivia seuroja oli hänen arvionsa mukaan marginaalisen pieni määrä kokonaisuudesta. Huippu-urheilun viihdearvon korostuminen nostaa kuitenkin nämä poikkeukset hallitsevaan rooliin mediassa.

Selvitysmies Nieminen esitti, että

- on luotava järjestelmä, jolla ammattilaisuuden todellinen laajuus selvitetään ja määritettävä ne tunnuspiirteet, joilla ammattilaisuus erotetaan jatkossa kansalaistoiminnasta nykyistä selkeämmin
- ammattiuurheilijoiden ja muiden valmennustukea nauttivien urheilijoiden työ- ja valmennussopimuksiin liitetään kouluttautumisoikeus, ja
- kehitetään urheilijoille sopivia joustavia kouluttautumisväyliä
- urheiluvoimavarojen professuurin toteutumisen jouduttamista urheilun oikeudellistumisen aiheuttaman tarpeen vuoksi.

Kansalaistoiminnan esteiden poistamiseksi Nieminen esitti yksityiskohtaisemman selvityksen ja toimenpide-ehdotuksen tekemistä asiantuntijatyönä. Työ on yhä käynnissä.

Niemisen työ ei kuitenkaan anna suoraa ja konkreettista vastausta kysymykseen "Miten ammattiuurheilu tulisi julkisen rahoituksen suhteen eriyttää kansalaistoiminnasta?"; mutta se antaa hyviä näkökulmia ja analyysejä ammattilaisuuden synnystä ja merkityksestä suomalaisessa liikuntakulttuurissa.

2.2.3 Dopingtyöryhmän selvitys

Lahden MM-hiihtojen dopingtapahtumien johdosta opetusministeriö asetti Lauri Tarastin johtaman työryhmän selvittämään tapahtumien taustoja ja mahdollisia laajempia ulottuvuuksia suomalaisessa maastohiihdossa ja huippu-urheilussa sekä tekemään ehdotuksia antidopingtyön tehostamiseksi tulevaisuudessa.

Tarastin työryhmä esitti huippu-urheilun kehittämisen osalta, että:

- dopingvalvonta tulisi keskittää siihen osaan urheilua, jossa doping on vakava ongelma. Siksi antidoping-valistustyötä on lisättävä ja suunnattava sitä myös liittojen johto- ja luottamushenkilöihin.
- liitoissa tulisi olla antidopingtyöstä vastaava nimetty lääkäri tai muu vastuhenkilö.
- erityinen antidopingpassi tulee ottaa viipymättä käyttöön.
- antidopingtestaus ja siihen liittyvä koulutus, valistus ja tutkimus eriytettäisiin Maailman
- Antidopingjärjestö WADA:n tavoin järjestetyn yhdistyksen hoidettavaksi ja sen hallintovastuut jaettaviksi pariteettiperiaatteella valtion ja urheilujärjestöjen kesken.

Nämä esitykset ovat pääpiirteissään toteutuneet.

Tarastin työryhmä totesi vuonna 2001 huippu-urheilun jo osin eriytyneen kansalaistoiminnasta. Siksi se esittikin, että:

- huippu-urheilu määritettäisiin selkeästi erilliseksi kansalaistoiminnasta. Määritelmän huippu-urheilusta ja huippu-urheilutuen kohdentamisesta tekisi Suomen Olympiakomitea
- huippu-urheiluperusteisesti myönnetty yhteiskunnallinen tuki lajiliitoille ohjattaisiin kokonaisuudessaan Suomen Olympiakomitean kautta sen määrittelemälle huippu-urheilulle
- Suomen Olympiakomitea ottaisi samalla laajemman kokonaisvastuun myös tuettavien huippu-urheilutoimintojen ja -liittojen antidopingtyöstä mm. palkkaamalla tähän tehtävään erikoistuvan antidopinglääkäriin
- opetusministeriö asettaisi työryhmän selvittämään liikuntajärjestöjen valtionapuperusteita ja niiden uudistamista näiltä osin.

Näitä esityksiä käsitellään tarkemmin tämän työryhmän toimesta.

Tarastin työryhmä selvitti myös Kilpa- ja Huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU:n osuutta Lahden MM-kisojen dopingtapauksiin. Työryhmä totesi, ettei KIHU:lla tutkimuslaitoksena ollut osuutta tapahtumiin.

2.2.4 Valtiontilintarkastajien kannanotto vuodelta 2002

Valtiontilintarkastajat esittävät vuoden 2002 tilintarkastuskertomuksessa kannanottonaan, että huippu-urheilulle pitää luoda kehittämissuunnitelma ja selvittää miten valmennuskeskukset tulee kehittää. Valtion roolia ja sen vastuuta huippu-urheilussa ja huippu-urheilun edellytysten ja voimavarojen luomisessa tulee selkeyttää. Erityisen tärkeää on pohtia Olympiakomitean ja urheilun lajiliittojen asemaa ja tehtäviä valmennuskeskusten toiminnan kehittämisessä ja rahoittamisessa. Tällä hetkellä näiden rooli on tässä asiassa selkiytymätön. Puhtaan urheilun etiikkaa tulee korostaa huippu-urheilun uskottavuuden ja arvostuksen palauttamiseksi tehostamalla ja lisäämällä dopingin vastaista työtä kaikessa urheilutoiminnassa.

2.2.5 OUTI-työryhmän selvitys

Toukokuussa 2004 valmistui opiskelevien urheilijoiden taloudellista tilannetta selvittäneen työryhmän mietintö. Sen mukaan urheilijoilla saattaa olla toimeentulo-ongelmia jopa muita opiskelijoita enemmän: opintotuki ei riitä kattamaan kaikkia opiskelusta ja elämisestä aiheutuvia kustannuksia eikä urheilijoilla ole opiskelun ja valmentautumisen ohella enää aikaa työssä käymiseen. Urheilusta aiheutuu kustannuksia, joita urheilujärjestöjen tarjoamat valmennustuet eivät välttämättä kata eikä valmennustukia edes riitä kaikille huipulle pyrkiville; lisäksi täysipainoinen valmentautuminen voi hidastaa opintoja niin, ettei yleinen opintotuki riitä koko tutkinnon ajaksi. Päätoimisen opiskelun ja ammattimaisen valmennuksen yhteensovittaminen edellyttää urheilijalta itsenäistä ja vastuullista opintojen ja valmennuksen suunnittelua. Toisaalta tarvitaan myös tukiverkostoa, joka kannustaa ja ohjaa opiskeluun ja urheiluun liittyvissä asioissa.

Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi työryhmä ehdottaa seuraavia toimenpiteitä:

Koulutusjärjestelmä, opetusviranomaisten ja oppilaitosten osalta:

- oppilaitokset tehostavat urheilijoiden opintoneuvontaa sekä kehittävät urheilijan tarpeista lähteviä opiskelumahdollisuuksia ja joustavia opetusjärjestelyjä.
- oppilaitokset hyväksyvät huippu-urheilun erityiseksi syyksi pidentää opiskeluoikeutta opiskelevan urheilijan henkilökohtaisesta opintosuunnitelmasta sovittaessa.
- mikäli yliopisto-opiskelun opintoajan rajaamista koskevat toimenpide-ehdotukset toteutuvat, yliopistot hyväksyvät systemaattisen huippu-urheiluvalmentautumisen perusteeksi opintoajan pidennykselle.

Urheilujärjestöjen osalta:

- lajiliitot nimeävät toimihenkilön tai toimielimen vastaamaan opiskeluihin liittyvästä lajilähtöisestä kehitystyöstä.
- järjestöt sisällyttävät perustietoa urheilijan urasuunnittelusta kaikille tasoille valmentaja- ja ohjaajakoulutukseen sekä seurajohdon koulutukseen.

- urheiluseurat takaavat nuorille pelaajille sopimuksen kautta mahdollisuuden vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamiseen peliuran aikana ja luovat kaikille pelaajille edellytyksiä kouluttautumiseen urheilu-uran aikana.
- urheilumanagerit huomioivat toiminnassaan urheilijoiden urasuunnittelun.
- urheiluakatemit sekä urheilujärjestöt tiivistävät yhteistyötään ja niiden toiminnan valtakunnallista koordinaatiota vahvistetaan.

Yleisen opintotukijärjestelmän sekä urheilijoiden opiskelustipendien osalta:

- opetusministeriö yhdessä opintotukilautakuntien kanssa hyväksyy huippu-urheiluvallmentautuminen erityiseksi syyksi, jonka perusteella on mahdollista saada lisää opintotukikuukausia opintojen loppuun suorittamiseksi.
- urheilijoille myönnettävien opiskeluapurahojen määrää lisätään.
- opiskeluapurahoja kohdennetaan erityisesti nuorille kehittyville urheilijoille.
- apurahaa voidaan tarveharkintaisesti myöntää myös opintojen loppuunsaattamiseen.
- Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiö kasvattaa omarahoitusosuuttaan, selkiyttää opiskeluapurahojen myöntämiskriteereitä ja tehostaa tiedotustoimintaa.

Valmennustukien ja urheilutulojen osalta:

1. Suomen Olympiakomitea ja lajiliitot harkitsevat valmennustukien myöntämiskriteereiden muuttamista siten, että tukien piiriin pääsee nykyistä suurempi joukko ja että erityisesti nuorten kehittyvien urheilijoiden tarpeet tulee huomioiduiksi sekä pohtivat nykyistä yksilöllisemmän tarveharkinnan käyttöönottamista.
2. tuloverolain 116a pykälää muutetaan siten, että yksilöurheilijoiden ulkomaiset sponsori- ja kilpailutulot on mahdollista siirtää rahastoon samoilla perusteilla kuin kotimaisetkin tulot.

3 Nykytilan kuvaus

3.1 Työnjako ja koordinointi

Suomessa huippu-urheilun työnjako lähtee siitä, että seurat yhdessä urheilun lajiliittojen kanssa hoitavat lajien kansalliseen kilpailutoimintaan liittyvät tehtävät. Lisäksi ne vastaavat kansainvälisten lajiliittojen kilpailutoimintaan osallistumisesta. Lajiliitot sekä paikalliset seurat ovat ensisijaisesti vastuussa valmennuksesta yhdessä urheilijoiden sekä heidän henkilökohtaisten valmentajiensa kanssa.

Urheiluseurojen toiminnan ohjauksesta ja koordinaatiosta kilpa- ja huippu-urheilussa vastaavat valtakunnalliset lajiliitot. Lajiliittojen ja seurojen välillä toimivat lajikohtaiset alue- tai piiriorganisaatiot. Opetusministeriö tukee vuosittain 72 lajiliiton toimintaa yhteensä 13,3 miljoonalla eurolla. Paikallisten urheiluseurojen tukemisesta vastaavat ensisijaisesti kunnat.

Suomen Olympiakomitea ry on 53 jäsenjärjestön muodostama yhdistys, joka toimii sääntöjensä mukaisesti Kansainvälisen Olympiakomitean edustajana Suomessa. Olympiakomitean tavoitteena on tukea ja kehittää suomalaisen huippu-urheilun edellytyksiä sekä turvata olympiamenestys. Olympiakomitean toiminta pohjautuu KOK:n antamien velvoitteiden lisäksi sen yhdessä huippu-urheilun sidosryhmien kanssa laatimiin kansallisiin strategiaohjelmiin. Suomen Olympiakomitean huippu-urheilustrategiassa vuosille 2002-2006 on perusteellisesti käsitelty huippu-urheilun nykyistä koordinointia sekä yhteistoimintaa sen eri osa-alueilla.

Olympiakomitea vastaa strategiansa mukaisesti jäsenliittojensa valmennustoiminnan tukemisesta ja kehittämisestä, valmennustuen tulosperusteisesta suuntaamisesta sekä olympiaki-soihin liittyvistä valmisteluista sekä omalta osaltaan huippu-urheilun edunvalvonnasta, kehittämisestä ja huippu-urheilun julkisuuskuvasta. Tätä tehtäväänsä Olympiakomitea toteuttaa yhteistyössä lajiliittojen, SLU:n, opetusministeriön ja useiden muiden yhteistyötahojen kanssa.

Valtakunnallisena liikunnan yhteistyöorganisaationa toimii Suomen Liikunta ja Urheilu ry SLU. Sen jäseninä ovat lajiliittojen lisäksi myös muut liikuntaa toteuttavat ja aktivoivat järjestöt ja järjestöryhmät. Yhteistyötahoina lajiliittojen suuntaan toimivat aluejärjestöt ja harraste-, nuoriso- ja huippu-urheilun toimialoilla toimivat järjestöt Suomen Kuntourheiluliitto - Kunto ry, Nuori Suomi ry sekä Suomen Olympiakomitea ja Suomen Paralympiakomitea.

Viimeksi mainittujen järjestöjen rooli lasten ja nuorten-, aikuis- ja terveysliikunnan sekä huippu-urheilun kehityksikköinä on järjestömuutosten myötä kasvanut. 1990-luvun puolivälissä tapahtunut rakenneuudistus on yhä kesken. Vaikka kyseisillä järjestöillä Paralympia-

komiteaa lukuunottamatta onkin samat lajiliitot jäseninään, järjestöjen roolit sekä keskinäiset vastuut ovat yhä sopimatta. Tästä seurauksena on joidenkin toimintojen päällekkäisyys.

Suomen Paralympiakomitea ry toimii kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) jäsenjärjestönä Suomessa ja se vastaa vammaishuippu-urheilun edunvalvonnasta ja kehittämisestä. Suomen Paralympiakomitea perustettiin 1994 ja sen jäseninä ovat Suomen Invalidien Urheiluliitto, Näkövammaisten Keskusliitto ja Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu. Paralympiakomitea tukee vammaishuippu-urheilun valmennustoimintaa, vastaa valmennustuen tulospohjaisesta suuntaamisesta sekä joukkueen valitsemisesta ja lähettämisestä paralympialaisiin. Se vastaa omalta osaltaan kansainvälisestä vaikuttamisesta ja vammaishuippu-urheilun viestinnän kehittämisestä.

Suomen Paralympiakomitean päätavoite on turvata suomalaisen vammaishuippu-urheilun menestyminen kansainvälisesti laajalla rintamalla. Paralympiakomitea tukee ja kehittää vammaishuippu-urheilun toimintaedellytyksiä yhteistyössä lajiliittojen, vammaisurheilujärjestöjen, Olympiakomitean, SLU:n, Opetusministeriön, valmennuskeskusten, KIHU:n ja muiden suomalaisten huippu-urheilutahojen kanssa.

Antidopingtoiminta organisoitiin uudelleen vuonna 2002, jolloin perustettiin Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry.

Kilpa- ja Huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU vastaa osaltaan kilpa- ja huippu-urheilun soveltavasta tutkimus- ja kehitystyöstä sekä tutkimustiedon välityksestä. KIHUn tehtävänä on edistää huippu-urheilun tutkimusta ja yhteistyötä muun muassa liikuntalääketieteen keskuksen, yliopistojen, korkeakoulujen ja eri tutkimuslaitosten kesken sekä järjestää kilpa- ja huippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoimintaan liittyviä palveluita.

Opetusministeriö luo liikuntalain (1054/1998) mukaisesti edellytyksiä näille toiminnoille edistämällä kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa sekä tukemalla järjestöjä taloudellisesti ja myöntämällä avustuksia liikunnan koulutuskeskuksille, liikuntapaikkojen rakentamiseen sekä muihin toimintaa edistäviin tarkoituksiin.

Suomalaisen huippu-urheilun toimintamalli, keskeiset haasteet ja lähiajan tavoitteet on yksityiskohtaisesti kirjattu Huippu-urheilun strategiaan vuosille 2002-2006. Siinä todettiin, että huippu-urheilun kokonaiskehittämisen vastuut ja eri tahojen roolit ovat Suomessa jäsenymättömiä. Suomalainen huippu-urheilu pohjautuu lähes täysin paikallisten seurojen ja niissä toimivien vapaaehtoisten toimintaan. Suomessa on talousalueen koko huomioonottaen erittäin laaja lajitarjonta. Urheilun lajiliitot vastaavat oman lajinsa huippu-urheilujärjestelmän kehittämisestä, ja olympialajien edunvalvontaa ja yhteistyötä hoitaa Olympiakomitea. Myös joitakin ei-olympialajien yhteisiä valmennustukeen liittyviä valmisteluja hoidetaan tällä hetkellä Olympiakomitean toimesta. Suomalaisesta huippu-urheilusta puuttuu kuitenkin selkeä työnjaon ja toimintavastuiden määrittäminen lajiliittojen, Olympiakomitean, valtionhallinnon ja lukuisten muiden myötävaikuttavien tahojen välillä.

Vammaishuippu-urheilun osalta Suomen Paralympiakomitea vastaa käytännössä tällä hetkellä sen koordinoinnista Suomessa, mutta selkeä työnjako vammaisliikuntajärjestöjen, lajiliittojen, valtionhallinnon sekä Paralympiakomitean kanssa on sopimatta.

3.2 Huippu-urheilun käsitteen määrittely

Huippu-urheilustrategiassaan Suomen Olympiakomitea on määritellyt huippu-urheilun seuraavasti:

"Huippu-urheilulla tarkoitetaan aikuisten ja 16-18-vuotiaista alkaen myös nuorten maajoukkueetasoista toimintaa, jonka päämääränä on urheilijoiden menestyminen kansainvälisissä urheilutapahtumissa ja arvokilpailuissa, sekä kansainväliseen menestymiseen tähtäävää vammaisurheilua. "

Tämän määrittelyn mukaisia huippu-urheilijoita on arviolta 2000, joista vammaishuippu-urheilijoita on noin 200. Näistä noin 1000 urheilijaa saa pääasiallisen elantonsa kilpa- ja huippu-urheilusta. Suomalaisia heistä on 700. Ulkomaalaisista urheilijoista kaikki ovat eri palloilulajien urheilijoita. Suomalaisen menestyvien urheilijoiden ja menestyslajien määrä ja kirjo on laajentunut. Vuonna 2000 suomalaiset saavuttivat 26 lajissa yhteensä 69 olympia- tai maailmanmestaruusmitalia. Perinteisissä olympialajeissa menestys on vakiintunut 1980-luvun lopun tasolle kuitenkin niin, että kesäolympialajeissa Suomi saavutti vain yhden maailmanmestaruuden vuonna 2003.

Nuoria 14-18-vuotiaita vuosittain SM-tasolla kilpailevia urheilijoita on Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n arvion mukaan noin 15000. Näistä eri ikäkausimaajoukkueiden toimintaan osallistuu lähes 3000 urheilijaa.

Suomessa kilpailu- ja maajoukkue-toimintaa harjoitetaan 18 paralympialajissa. Vammaisurheilussa ei Suomessa ole ammattilaisuurheilijoita. Paralympialajien päävalmentajat ammuntaa lukuun ottamatta toimivat täysin oto-periaatteella.

Suomi on ollut yksi vammaisurheilun menestyjämaista, mutta tulostason, välinekehityksen ja vammaishuippu-urheilun ammattimaistumisen myötä suomalaiset arvokisamitalit ovat harvempien urheilijoiden varassa. Vammaishuippu-urheilun kansainvälistä tasoa on nostanut entisten sota- ja kriisialueiden panostus ja lisääntynyt mielenkiinto vammaisurheiluun. Vielä Barcelonan Paralympialaisissa 1992 Suomi oli mitalitilaston 15. Suomalaiset saavuttivat 25 mitalia, joista kultamitaleja oli 8. Vuonna 2000 Sydneyssä suomalaisten sijoitus mitalitaulukossa oli 43. Siellä suomalaiset saavuttivat 10 mitalia, joista yksi oli kultamitali.

Johtavissa vammaisurheilumaissa kehittämis- ja integraatiohankkeet lajiliittojen kanssa sekä ammattitaitoisten valmentajien palkkaus ovat mahdollistaneet vammaisurheilijoiden tehokkaamman valmennuksen ja vauhdittaneet näiden maiden paralympiamenestystä.

Opetusministeriön urheilija-apurahaa saa vuonna 2004 yhteensä 66 urheilijaa joista 8 on vammaisurheilijoita. Veroton apuraha on joko 6000 tai 12 000 euroa vuodessa. Olympiakomitean valmennustukea saa vuosittain noin 250 yksilölajien urheilijaa.

3.3 Huippu-urheilijat

Viime aikoina erityisesti ammattiurheilu ja ammattiurheilijat ovat saaneet runsaasti huomiota. Urheilun vahvaan kansalaistoimintaluonteen on kiinnitetty vähemmän huomiota. Keskustelua on käyty huippu-urheilun eriyttämisestä kansalaistoiminnasta. Suomessa kuitenkin myös ammatillisurheilu pohjautuu kansalaistoimintaan.

Huippu-urheilun kirjo on laaja. Eri lajien huippu-urheilijat ovat keskenään erilaisessa asemassa julkisen tuen tarpeen suhteen. Työryhmä on ryhmitellyt huippu-urheilijat taloudellisen aseman ja julkisen tuen tarpeen näkökulmasta viiteen ryhmään. Ryhmittely osoittaa, että taloudellisesti hyvin toimeen tulevia on vain pieni osa suomalaisista huippu-urheilijoista.

Nuoret lahjakkuudet

Lajiliittojen valmennusryhmiin kuuluvat nuoret urheilijat palloilu- ja yksilölajeissa sekä Suomen Olympiakomitean nuorten tukiohjelmaan kuuluvat nuoret urheilijat.

Olympiakomitea ylläpitää nuorten tukiohjelmaa, jonka piirissä on vuosittain n. 100 lahjakasta 17-23 vuoden ikäistä urheilijaa. Osa tästä tuesta jaetaan lajiliitoille urheilijakohtaisesti nimettynä.

Tukimuotoja ovat mm.

- Vanhempien tuki
- Seurojen tuki
- Lajiliittojen valmennustuki
 - kilpailu- ja valmennusjärjestelmien kehittäminen ja ylläpito,
 - valmentajakoulutus,
 - maajoukkueiden toiminnan johtaminen sekä henkilökohtaiset valmennustuet urheilijoille
- Olympiakomitean nuoriso-ohjelman tuki
 - valmennus- ja tehostamistuet, joista osa myönnetään liitoille urheilijakohtaisesti nimettyinä
- Olympiakomitean sairaskuluvakuutus
- Urheiluoppilaitokset

Taloudellista tukea tarvitsevat huippu-urheilijat

Taloudellista tukea tarvitsevat huippu-urheilijat ovat ensisijaisesti yksilölajien urheilijoita. Ne voidaan jakaa kahteen eri ryhmään:

Suuret lajit, joita ovat mm. hiihto, alppihiihto, mäkihyppy, yhdistetty, yleisurheilu ja uinti sekä;

Pienet lajit, joita ovat mm. ammunta, paini, voimistelu, sulkapallo, purjehdus, ampumahiihto, pika- ja taitoluistelu, nyrkkeily, soutu, melonta, judo, lumilautailu, suunnistus, karate, painonnosto, pyöräily, pöytätennis, ratsastus, golf, taekwondo, tanssi, tennis ja triathlon.

Lajien ryhmittely on tapahtunut puhtaasti kansallisen arvion pohjalta huippu-urheilumestyksen perusteella. Siitä syystä esim. golf, pyöräily ja tennis ovat pienten lajien ryhmässä.

Tämän ryhmän urheilijat kuuluvat lajiliittojen maajoukkueisiin ja ovat mahdollisia arvokisamenestyjiä.

Tukimuotoja ovat mm.

- Lajiliittojen valmennustuki
 - kilpailu- ja valmennusjärjestelmien kehittäminen ja ylläpito,
 - valmentajakoulutus,
 - maajoukkueiden toiminnan johtaminen sekä henkilökohtaiset valmennustuet urheilijoille

- Olympiakomitean valmennustuki
 - valmennus- ja tehostamistuet, joista osa myönnetään liitoille urheilijakohtaisesti nimettyinä
 - lajiliittojen valmentajien palkkaustuki
- Opetusministeriön urheilija- ja valmentaja-apurahat
- Olympiakomitean sairaskuluvakuutus
- Kilpailutulot
- Yrityssopimukset
- Seurojen tuki

Joukkuelajien urheilijat kansallisilla sarjatasoilla

Ryhmään kuuluvat joukkuepalloilulajien ammattilais- tai puoliammattilaispelaajat, jotka pelaavat kotimaisissa seurajoukkueissa. Osa heistä kuuluu myös liittojen maajoukkueryhmiin. He saavat usein säännöllistä palkkaa tai muuta taloudellista korvausta seuroilta.

Urheilusta saatavilla tuloilla toimeentulevat huippu-urheilijat

Maajoukkueurheilijat, jotka ovat jo menestyneet arvokisoissa. Heitä ovat mm. kansainvälisiin GP-kilpailuihin pääsevät yleisurheilijat ja maailman cup-kisoihin osallistuvat talvilajien urheilijat sekä yksittäisiä muita eri lajien urheilijoita.

Tuki- ja tulomuotoja ovat mm.

- Lajiliittojen maajoukkue toiminnan huolto, -kilpailu- ja leiritystuki
- Olympiakomitean sairaskuluvakuutus
- Merkittävät kilpailutulot
- Yrityssopimukset

Huomattavia ansioita saavat kansainväliset ammattiurheilijat

Ovat työsuhteessa seuraansa tai talliin tai toimivat itsenäisinä yrittäjinä. He menestyvät kansainvälisesti esim. moottoriurheilijoina, jääkiekkoilijoina, jalka- ja koripalloilijoina, alppi-hiihtäjinä, mäkihyppääjinä, tennispelaajina tai yleisurheilijoina. Heille seura tai talli maksaa säännöllistä palkkaa tai heidän kilpailutulonsa ovat huomattavia. Lisäksi yrityssopimukset muodostavat merkittävän osan heidän ansioistaan.

Seuraavassa on edellä esitetty taulukkomuodossa

	1. Nuoret lahjakkuudet	2. Perinteiset huippu-urheilijat	3. Joukkuelajien urheilijat kansallisella sarjatasolla	4. Urheilusta saatavilla tulolla toimeen-tulevat huippu-urheilijat	5. Huomattavia ansioita saavat kansainväliset ammattuurheilijat yksilö- ja joukkuelajit
Tukimuodot:					
Vanhemmat	x	x	x		
Seurat	x	x	x	x	
Urheiluoppilaitokset	x				
Lajiiton valmennustuki	x	x	x	x	(x)
Maajoukkue toiminnan huolto-, -kilpailu- ja leiritystuki		x	x	x	x
Olympiakomitean nuorisohjelman tuki	x				
Olympiakomitean sairaskuluvaikutus	x	x		x	
Olympiakomitean valmennustuki		x		x	
Opetusministeriön urheilija- ja valmentaja-apurahat	(x)	x			
Kilpailutulot		x			
Merkitävät kilpailutulot				x	x
Yrityssopimukset		x		x	x
Seuran maksama palkka tai korvaukset			x		x
Seuran tai tallin maksama palkka tai kilpailutulot					x

Eri lajien urheilijat ovat eriarvoisessa asemassa. Suuremmissa lajeissa arvokisoihin osallistuvien kilpailumatkakustannukset korvataan asianmukaisesti. Pienemmissä lajeissa urheilijan on usein itse kustannettava osa kansainvälisiin arvokisoihin osallistumisestaan.

Hyvin menestyvien yksilölajien urheilijoiden lisäksi huomattava määrä suomalaisia joukkuelajien urheilijoita pelaa avainpelaajina kansainvälisissä huippujoukkueissa. Kehitys on ollut voimakkainta miesten jääkiekossa ja jalkapallossa. Lisäksi muutkin joukkuelajit kuten lentopallo, koripallo, salibandy, käsipallo ja jääpallo ovat saaneet muutamia yksilöitä eurooppalaisiin huippuseuroihin. Huippuyksilöiden kautta joukkueurheilu kotimaassa on saanut paljon huomiota ja kiinnostusta myös lasten ja nuorten taholta ja joukkueurheilumuotojen suosio kasvaa edelleen voimakkaasti.

Olympiakomitean naisten huippu-urheiluprojekti käynnistettiin vuonna 1999 ja se jatkuu edelleen. Projektin avulla on voitu myöntää lisätukea lahjakkaimmille nuorille naisurheilijoille ja järjestää yhteisleiritystä ja korkeatasoista koulutusta naisurheilijoille ja heidän valmentajilleen. Ensimmäinen naisvalmentajille ja naisten valmentajille tarkoitettu ammattivalmentajakoulutus toteutettiin vuosina 1999-2000. Naisprojektiin on olympiadin aikana käytetty 330 000 euroa.

Vammaishuippu-urheilijat

Vammaishuippu-urheilua ei Suomessa voi ryhmitellä ylläolevan taulukon mukaisesti. Nykyisillä resursseilla Paralympiakomitea ei pysty jakamaan urheilijakohtaisia valmennustukia eikä määrärahoja valmentajien palkkaamista varten. Paralympiavuosina ei ole myöskään ollut mahdollista tukea lajien nuoriso- ja kehittämishankkeita.

Vammaisurheilijat voidaan jakaa kahteen ryhmään. Vammaisurheilujärjestöjen valmennusryhmiin ja Suomen Paralympiakomitean nuorten tukiohjelmaan kuuluvat nuoret ja uudet kyvyt. Taloudellinen tuki näille urheilijoille on toistaiseksi hyvin pientä. Myös vammaisurheilujärjestöt tukevat eri lajien kilpailu- ja valmennustoimintaa. Huippu-urheilun osuus tästä tuesta on kuitenkin viime vuosina pienentynyt.

Perinteiset yksilö- ja joukkuelajien vammaishuippu-urheilijat kuuluvat vammaisurheilujärjestöjen tai Paralympiakomitean valmennusryhmiin ja ovat potentiaalisia arvokisamenestyjiä. Heistä pieni osa on opetusministeriön apurahaurheilijoita. Paralympiakomitean valmennustuki menee näille urheilijoille lajien maajoukkue toiminnan tehostamistukien kautta. Osa maajoukkueista tekee yhteistyötä lajiliittojen kanssa.

Paralympiakomitea jakaa opetusministeriöltä saamastaan perusavustuksesta pääosan vammaishuippu-urheilulajeille valmennuksen tehostamistukina. Viime vuosina resurssien vähydestä johtuen lajeja on jouduttu vahvasti priorisoimaan ja osa paralympialajeista ja ei-paralympialajit eivät ole saaneet Paralympiakomitean valmennuksen tehostamistukia.

3.4 Valmennuksen nykytila

3.4.1 Valmentajat

Suomessa on Suomen Valmentajat ry:n tekemän selvityksen mukaan ansiotuloistaan vähintään puolet ammattimaisesta valmennustyöstä kilpa- ja huippu-urheilun parissa ansaitsevia valmentajia on noin 500. Merkittävimmät lajit ovat jääkiekko, jalkapallo, koripallo, taitoluis-telu, lentopallo sekä uinti.

Suomalaisen valmennustoiminnan perinteet ja perusta on urheiluseuroissa tapahtuvassa, pääasiassa vapaaehtoisuuteen perustuvassa ohjaus- ja valmennustoiminnassa. Tämän toimin-

takulttuurin ylläpitäminen on edelleen koko urheiluliikkeen tärkeä tavoite. Kuitenkin huippu-urheilijan harjoittelun suunnittelu, ohjaaminen ja seuranta vaatii päätoimista sitoutumista valmentamiseen. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisen valmennusjärjestelmän suurimpia puutteita on ammattivalmentajien vähäinen määrä. Ammattivalmentajien työmahdollisuuksien lisääminen onkin huippu-urheilun valmennusjärjestelmässämme keskeisiä tavoitteita. Lahjakkaan urheilijan siirtyessä nuorisovaiheesta aikuisten sarjaan ja entistä ammattimaisempaan harjoitteluun tulisi myös valmentajalla olla mahdollisuus yhä tarkemmin seurata ja suunnitella urheilijan päivittäistä harjoittelua. Vastaavasti valmentajan ammattitaito urheilijan uran jokaisessa vaiheessa tulisi olla ajan tasalla.

3.4.2 Valmentajakoulutus

Suomalaista valmentajakoulutusta kuvataan 5-portaisen eurooppalaisen tasoluokituksen avulla. Vastuu tasojen 1-3 valmentajakoulutuksesta on lajiliitoilla. Koulutus toteutetaan yhteistyössä aluejärjestöjen ja urheiluopistojen kanssa. Yhteistä, kansallista kehitystoimintaa ei tällä hetkellä koulutuksessa ole. Tämän seurauksena viimeisten vuosien aikana etenkin suuremmat lajiliitot ovat ryhtyneet rakentamaan omia koulutusjärjestelmiään ja irtautuneet yhteisistä rakenteista.

Valmentajien koulutushakuisuus ja käsitys valmennuksen kokonaisuudesta ovat hyvin vaihtelevat etenkin pienemmissä lajeissa. Tämä heijastuu huippu-urheiluun sekä lahjakkaiden nuorten urheilijoiden perusvalmiuksien puutteina että heitä valmentavien valmentajien osaamistason puutteina ja jatkokoulutuksen tyrehtymisenä.

Valmennuksen osalta merkittävin ongelma etenkin yksilöurheilun aikuisvalmennuksessa on sen perustuminen lähes täysin vapaaehtoisuuteen sekä valmennuskontaktien vähäisyys suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Kotipaikkakunnalta muuton seurauksena urheilijan kontaktit valmentajaan usein harvenevat, eivätkä harjoittelun toteutus ja seuranta usein täytä nykyajan tulosurheilun vaatimuksia.

Ohjaaja-valmentajakoulutuksen kehittämiseksi on vuonna 2003 käynnistetty kansallinen selvitys- ja toimenpideohjelma, jonka tavoitteena on parantaa nykyisin tarjottavan valmentajakoulutuksen laatua ja yhtenäisyyttä lajien kesken. Jo toimivien ja sovittujen elementtien sekä lajiliittojen tekemien omien kehityshankkeiden pohjalle luodaan kansallisesti yhtenäinen koulutusmalli, joka varmistaa riittävän osaamisen niin seuratason ohjaajan kuin ammattivalmentajankin osalta. Keskeisiä toimenpiteitä ovat muun muassa kokonaiskehittämisen vastuista sopiminen, viisiportaisen tutkintorakenteen selkeyttäminen ja yhteisten sisältöjen vahvistaminen, kansallisen laatujärjestelmän luominen, kattavan koulutustarjonnan varmistaminen sekä koulutustautuvien valmentajien kannustejärjestelmän synnyttäminen.

Kehitysohjelma on suunnitteilla laajalla yhteistyöllä eri tahojen kesken. Varsinaisen kehitysohjelman toteutukseen pyritään sitouttamaan kaikki keskeiset koulutuksen toimijatahot. Huippu-urheilullisen näkökulman ja koordinaation vastuutahona toimii Suomen Olympiakomitea. Toisaalta seuratasolla lasten ja nuorten ohjaajien osaamisen kehittämisessä Nuori Suomi ry:n asiantuntemus on välttämätön. Hankkeen toteuttaminen huippu-urheilun osalta edellyttää huomattavaa lisäresursointia olympiakomitean talousarviosta sen oman toimintamäärärahan kasvaessa. Uusia taloudellisia resursseja tulisi osoittaa koulutusjärjestelmän kansalliseen koordinointiin, sisältöjen päivittämiseen, ammattivalmentajien tieto-aidon vahvistamiseen, kouluttajakoulutukseen ja lajiliittokohtaiseen laadun kehittämiseen. Lisäksi tarvitaan yhteistyötä ja merkittävää resursointia nuorisoliikunnan sektorilta.

Mikäli kansainvälisessä kehityksessä halutaan pysyä mukana, edellyttää se lajista riippumatta yhä suurempia henkilö- ja talousresursseja myös huippuvalmennuksen toteuttamiseen. Lisääntyviä kulueria aiheuttavat esimerkiksi pyrkimykset harjoitteluolosuhteiden optimointiin, lajin välineistön kehittyminen ja itse tehtävä kehitystyö, kilpailukalenterin tiivistyminen sekä huolto- ja tukitoimenpiteiden tarpeen lisääntyminen.

3.4.3 Valmennus- ja harjoittelukeskukset

Suomessa on 11 valtakunnallista ja kolme alueellista liikunnan koulutuskeskusta. Näistä Kuortaneen Urheiluopisto, Liikuntakeskus Pajulahti, Suomen Urheiluopisto sekä Vuokatin Urheiluopisto toimivat myös huippu-urheilun valtakunnallisina valmennuskeskuksina, jotka olosuhteiden ja lajiyhteistyön puolesta pystyvät tarjoamaan lajeilleen hyvät valmennus- ja koulutusedellytykset. Muilla urheiluopistolla on rajoitetumpi tehtävä yhden tai muutaman lajin valtakunnallisena valmennuskeskuksena tai alueellisena valmennuskeskuksena.

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain nojalla urheiluopistot saavat käyttökustannuksiinsa suoriteperusteista valtionosuutta ns. opiskelijavuorokausimäärän perusteella. Lisäksi ne voivat saada harkinnanvaraisia valtionavustuksia kehittämishankkeisiin ja rakentamiseen. Osana kokonaistoimintaansa urheiluopistojen ylläpitäjät päättävät valmennuskeskustensa budjetista strategioidensa mukaisesti. Käytännössä osa valtionosuuksista on ohjattu valmennuskeskuskelle, samoin valmennuskeskusten toimintaan liittyviä kehittämis- ja rakentämishankkeita on toteutettu valtionavustuksin.

Valmennuskeskustoiminnan pohjan muodostavat hyvät olosuhteet, urheilijaleiritys ja valmentajakoulutus. Tämän lisäksi valmennuskeskukset tarjoavat muita valmennuksen ja valmentajakoulutuksen palveluita kuten lääketieteen palvelut, lihahuolto, testaus ja valmennuksen seuranta, palautuminen sekä urheilijan uraan liittyvät palvelut.

Valmennuskeskusten tarjoamat puitteet ja valmennusosaamisen keskittäminen ovat tärkeä, osin vajavaisesti hyödynnetty suomalainen ylivoimatekijä. Valmennuskeskusten kehitystrategialta puuttuvat taloudelliset kehitysresurssit. Valmennuskeskusten valtakunnallisen aseman, olosuhteiden ja valmennusresurssien vahvistamisella on mahdollisuus vielä merkittävästi parantaa urheilijoittemme harjoittelun laatua.

Harjoittelukeskuksilla tarkoitetaan nykyisten urheiluoppilaitosten tai merkittävien opiskelupaikkakuntien yhteyteen syntyneitä lajikohtaisia tai monilajisia yhteenliittymiä, joissa urheilijan päivittäisharjoittelun, opiskelun ja harjoittelua tukevien toimintojen toteutukselle on kyetty luomaan normaalia suotuisammat olosuhteet lajiliiton, oppilaitosten, alueen kuntien ja mahdollisesti muiden yhteistyökumppaneiden yhteistyöllä. Toimivien ja suunnitteluvaiheessa olevien harjoittelukeskusten kokonaismäärä Suomessa on tällä hetkellä kymmenkunta.

Harjoittelukeskusten kehitys on ollut viime vuosina nopeaa, mutta vähän ohjattua. Osa harjoittelukeskuksista toimii yhteisen tavoitelinjauksen suunnassa yhteisesti sovitulla nimellä "Urheiluakatemia". Suomen Olympiakomitea on ollut mukana sekä harjoittelukeskusten että urheiluakatemioiden kehitystyössä, ottamatta kuitenkaan selkeää valtakunnallisesti johtavaa roolia niiden toiminnassa. Harjoittelukeskusten organisointitapa vaihtelee myös paikkakunnittain. Osalla on päätoimisia henkilöitä itse keskuksessa, useimmissa harjoittelukeskuksissa keskus toimii mukana olevien tahojen sopimalla tavalla sisäisin työjärjestelyin.

Harjoittelukeskusten syntyminen on seurausta suomalaisen valmennusjärjestelmän kehitymisestä, jossa urheilijan koulutuksen ja siviiliuran varmistaminen on yhä kiinteämpi osa kokonaistavoitetta. Harjoittelukeskusten toiminta kohdistuu urheilijan uralla ehkä kaikkein kriittisimpään vaiheeseen, jossa urheilijan valmennukselliset haasteet lisääntyvät jyrkästi samal-

la kun tapahtuvat urheilijan siviiliuran kannalta tärkeimmät ratkaisut, opiskelupaikan hankinta, muutto kotipaikkakunnalta, valmennussuhteen heikentyminen tai taloudellisten paineiden lisääntyminen.

3.4.4 Valmennusta tukevien tahojen yhteistyö

Suomen Olympiakomitean, Paralympiakomitean, KIHUn, valmennuskeskusten, ADT:n ja Suomen Valmentajat ry:n keskinäinen yhteistyö urheilun tutkimus-, kehitys-, palvelu- ja tiedonvälitystoiminnassa on kehittynyt viime vuosina merkittävästi. Tiedon kulkua ja yhteistyön koordinointia ovat edesauttaneet mm. keskinäiset tapaamiset, projektiyhteistyö, yhteisten koulutustilaisuuksien ja seminaarien järjestäminen sekä eri organisaatioiden henkilöiden toimiminen toistensa hallinto- ja asiantuntijaelimissä.

Yhteistyön piiriin tulisi jatkossa saattaa kiinteämmin myös harjoittelukeskukset, kaikki urheiluopistot, liikuntalääketieteelliset tutkimuslaitokset ja Jyväskylän yliopiston Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan ainelaitokset.

3.5 Valtion rahoitus huippu-urheilulle

Lajiliittojen (72) toiminnan kokonaiskulut vuoden 2002 tilinpäätöstietojen mukaan olivat yhteensä noin 64,3 m€. Toimintamenoistaan suoraan kilpa- ja huippu-urheiluun liitot käyttivät noin 21,4 m€ eli 33 % .

Valtion talousarviossa on varattu määräraha liikunnan kansalaistoiminnan tukemiseen. Tästä määrärahasta opetusministeriö myöntää vuosittain hakemuksesta valtionavustuksen valtakunnallisille liikuntajärjestöille. Urheilun lajiliittojen avustuksen määrää harkittaessa käytössä ovat erikseen sovitut tulosperusteet.

Kilpa- ja huippu-urheilun tukeminen on osa valtakunnallisten liikunta- ja vammaisurheilujärjestöjen tulosperusteista avustamista. Lajiliitoille osoitetusta valtionavustuksesta 25 % määräytyy lajiliiton laskennallisesti kilpa- ja huippu-urheilukriteerien perusteella. Valtionavustuksesta 50 % määräytyy laskennallisesti lasten ja nuorten liikunnan tulosten perusteella ja 25 % aikuisliikunnan tulosten perusteella.

Viisi vammaisurheilujärjestöä toteuttaa Suomessa kilpa- ja huippu-urheilua. Tämän lisäksi Suomen Ratsastajainliitto vastaa ainoana lajiliittona myös lajinsa vammaisurheilusta. Vammaisurheilujärjestöjen noin 1 miljoonan euron valtionavustuksesta kilpa- ja huippu-urheilun ohjeellinen tulospainotus on 1/3. Järjestöjen panostus lajien huippu-urheilutoimintaan on kuitenkin viimeisten vuosien aikana vähentynyt.

Edellämainitun lisäksi opetusministeriö tukee vuonna 2004 kohdennetusti huippu-urheilua yhteensä 6 292 600 eurolla.

Opetusministeriö myöntää Suomen Olympiakomitealle vuosittain valtionavustusta, jonka suuruus vuonna 2004 on 2 758 000 euroa. Komitea myöntää edelleen lajiliitoille valmennuksen tehostamistukina noin 2 240 000 euroa.

Suomen Paralympiakomitean valtionavustus vuonna 2004 on 383 300 euroa.

Tästä avustuksesta Paralympiakomitea myöntää edelleen lajeille valmennuksen tehostamistukia 165 000 euroa. Lisäksi Ateenan 2004 paralympiajoukkueen 180 000 euron kokonaisbudjetista opetusministeriön myöntämän erillisavustuksen osuus on 105 000 euroa.

Pienempien joukkuelajien EM- tai MM-kisamatkoihin sekä eurocupmatkojen matkalipukustannuksiin ja Suomessa järjestettäviin urheilun arvokisojen tappiontakuisiin valtion ta-

lousarviossa on varattu oma määräraha. Vuonna 2004 määräraha on 555 000 euroa. Vuositain noin 80-90 joukkuetta saa avustusta kyseisiin matkoihin. Kotimaassa järjestettyjen arvokisojen järjestämisestä aiheutuneita tappioiden kattamista on tuettu erityisellä tappiontakuujärjestelmällä. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU:n valtionavustuksen määrä vuonna 2004 on 770 300 euroa. Antidopingtoimintaan ministeriö on vuosina 2002-2004 osoittanut vuodessa 1 204 000 euroa .

OPETUSMINISTERIÖN HUIPPU-URHEILUN KOHDENNETTUUN TUKEMISEEN KÄYTTÄMÄT VARAT VUOSINA 1994-2004								
	Olympiakomitea	Para-lympia-komitea	Urheilijoiden ja valmentajien apurahat	Anti-doping	Muut (arvokilpailut, eurocupit ja Suomessa järjestettyjen kisojen tappiontakuu)	Kilpa- ja huippu-urheilun keskus KIHU	Yhteensä	Indeksi 2003=1,000
1994	2 253 718			279 528	410 883	719 003	3 663 133	4 203 540
1995	2 424 934	2 523		312 830	454 107	723 208	3 917 602	4 448 963
1996	2 691 007	213 599	420 470	312 830	706 389	723 208	5 067 503	5 724 700
1997	2 472 363	192 743	420 470	312 830	841 781	723 208	4 963 394	5 518 557
1998	2 522 819	220 326	420 470	565 111	684 693	723 208	5 136 627	5 650 085
1999	2 522 819	269 100	504 564	565 111	538 201	740 027	5 139 822	5 592 479
2000	2 691 007	285 920	622 295	649 205	555 020	740 027	5 543 475	5 833 921
2001	2 758 282	336 376	622 295	649 205	555 020	770 301	5 691 480	5 820 480
2002	2 758 000	337 000	622 000	1 204 000	555 000	770 300	6 246 300	6 302 517
2003	2 758 000	363 000	622 000	1 204 000	555 000	770 300	6 272 300	6 272 300
2004	2 758 000	383 300	622 000	1 204 000	555 000	770 300	6 292 600	6 292 600
	28 610 948	2 603 887	4 876 564	7 258 651	6 411 095	8 173 090	57 934 234	

* Taulukossa ei ole mukana lajiiltoille myönnettyjä valtionavustuksia

Huippu-urheilun tukeen osoitetun määrärahan reaalikasvu johtuu lähinnä antidopingtoiminnan, urheilijoiden ja valmentajien sekä Paralympiakomitean valtionavustusten kasvusta.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että kaudella 2003-04 jääkiekon SM-liigajoukkueiden yhteenlasketut talousarviot olivat noin 48 m€. Vastaavasti jalkapallossa Veikkausliigajoukkueiden vastaavat joukkueiden yhteenlasketut talousarviot kaudella 2003 olivat noin 15,5 m€. Näiden kansallisten ammattilaissarjojen 27 joukkueen menot katetaan pääosin pääsylippu- ja sponsorituloilla sekä pelaajien myynnistä saaduilla korvauksilla. Valtio ei tätä toimintaa tue.

Valtionavustuksen kokonaiskasvun pysähdyttä 1990-luvulla lajiliittojen toiminta ja ennen muuta liittojen kasvu ja kehittäminen perustuivat yhä vahvemmin harrastajamäärien ja ulkopuolisen rahoituksen määrämuutoksiin. Markkinapainotteinen ohjaus on mahdollistanut eräille lajeille, kuten jääkiekolle voimakkaan kasvun. Lajien, joiden harrastajamäärät ovat laskeneet ja jotka eivät ole riittävästi saaneet ulkopuolista rahoitusta, kehittämistoiminta on taantunut. Monet näistä lajeista ovat sellaisia, joille kesäolympialaisten monivaiheinen karsintajärjestelmä on merkittävästi lisännyt kansainvälisiä kilpailukustannuksia. Vastaava kesäparalympialaisten karsintajärjestelmä on nostanut huomattavasti myös vammaishuippu-urheilulajien kustannuksia.

18 suurimman lajiliiton valtionavustuksen määrä vuonna 2003 on 70,5 % lajiliitoille myönnetystä avustuksesta. Kilpa- ja huippu-urheilun osalta näiden liittojen kustannukset ovat 83 % lajiliittojen kilpa- ja huippu-urheilun kokonaiskuluista.

Lajiliittojen toiminnan kokonaiskulut ja kilpa- ja huippu-urheilun kulut eriteltyinä vuoden 2002 tilinpäätöstiетоjen mukaan

Lajiliitot tiedot 2002 tilinpäätös	Toiminnan kokonaiskulut	valtion avustus 2002	avustus% toiminnan kulut	Kilpa- ja huippu-urheilun kulut 2002	Kilpa- ja huippu-urheilun kulut %-kok. kuluista
1 Suomen Palloliitto ry	9 698 951	1 310 000	14	3 877 290	40
2 Suomen Jääkiekkoliitto ry	8 785 549	920 000	10	2 892 473	33
3 Suomen Urheiluliitto ry	5 052 355	817 000	16	2 635 705	52
4 Suomen Hiihtoliitto ry	4 961 004	595 000	12	3 222 582	65
5 Suomen Salibandyliitto ry	3 096 410	505 000	16	1 027 275	33
6 Suomen Lentopalloliitto ry	2 986 997	567 000	19	505 757	17
7 Suomen Voimistelu- ja Liikuntaseurat SVoLi ry	2 634 456	1 195 000	45	305 639	12
8 Suomen Koripalloliitto ry	2 365 506	471 000	20	549 139	23
9 Suomen Golfliitto ry	1 956 092	340 000	17	417 738	21
10 Suomen Ilmailuliitto ry	1 796 290	100 000	6	30 730	2
11 Suomen Ratsastajainliitto ry	1 620 803	337 000	21	308 644	19
12 Suomen Suunnistusliitto ry	1 449 261	575 000	40	418 759	29
13 AKK-Motorsport ry	1 389 288	207 000	15	135 600	10
14 Suomen Ampumaurheiluliitto ry	1 283 389	340 000	26	509 382	40
15 Suomen Uimaliitto ry	1 066 368	442 000	41	371 047	35
16 Suomen Pesäpalloliitto ry	1 000 431	405 000	40	13 877	1
17 Suomen Tennisliitto ry	940 298	172 000	18	319 575	34

Lajiliitot tiedot 2002 tilinpäätös	Toiminnan kokonaiskulut	valtion avustus 2002	avustus% toiminnan kulut 2002	Kilpa- ja huippu-urheilun kulut	Kilpa- ja huippu-urheilun %-kok. kuluista
18 Suomen Taitoluisteluliitto ry	901 403	145 000	16	323 740	36
19 Suomen Purjehtijaliitto ry	843 784	180 000	21	359 873	43
20 Suomen Moottoriliitto ry	709 403	167 500	24	265 024	37
21 Suomen Keilailuliitto ry	696 068	150 000	22	95 042	14
22 Suomen Käsipalloliitto ry	626 735	79 000	13	135 565	22
23 Suomen Judoliitto ry	549 115	140 000	25	199 284	36
24 Suomen Luisteluliitto ry	523 189	142 000	27	180 241	34
25 Suomen Painiliitto ry	465 334	165 000	35	199 283	43
26 Suomen Tanssiurheiluliitto ry	454 659	178 000	39	194 061	43
27 Suomen Voimisteluliitto ry	423 203	230 000	54	227 790	54
28 Suomen Ampumahiihtoliitto ry	399 410	90 000	23	300 864	75
29 Suomen Ringeteliitto ry	398 954	88 000	22	67 137	17
30 Suomen Urheilusukeltajain liitto ry	398 774	80 000	20	38 753	10
31 Suomen Veneilyliitto ry	376 792	107 000	28	21 761	6
32 Suomen Sulkapalloliitto ry	376 060	143 000	38	156 666	42
33 Suomen Jousiampujain Liitto ry	270 842	45 400	17	36 717	14
34 Suomen Nyrkkeilyliitto ry	266 670	120 000	45	90 410	34
35 Suomen Karateliitto ry	258 821	134 400	52	106 176	41
36 Suomen Pyöräilyunioni ry	230 350	100 000	43	65 271	28
37 Suomen Kanoottiliitto ry	227 229	80 000	35	68 842	30
38 Suomen Taekwondoliitto ry	222 319	68 000	31	78 789	35
39 Suomen Jääpalloliitto ry	209 109	76 000	36	33 066	16
40 Suomen Pöytätennisliitto ry	206 552	80 000	39	35 888	17
41 Suomen Dartsliitto ry	198 111	25 000	13	28 108	14
42 Suomen Painonnostoliitto ry	164 480	112 000	68	64 928	39
43 Suomen Soutuliitto ry	156 483	60 000	38	71 731	46
44 Suomen Biljardiliitto ry	148 427	30 000	20	59 326	40
45 Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry	144 539	30 000	21	56 633	39
46 Suomen Kiipeilyliitto ry	132 175	20 000	15	19 692	15
47 Suomen Squashliitto ry	127 094	120 000	94		0
48 Suomen Voimanostoliitto ry	120 744	28 000	23	42 261	35
49 Suomen Aikidoliitto ry	105 326	27 000	26	0	0
50 Suomen Pétanque-Liitto ry	101 568	26 000	26	33 334	33
51 Suomen Keskusshakkiliitto ry	101 363	26 500	26	24 262	24
52 Suomen Potkunyrkkeilyliitto ry	75 988	17 000	22	8 058	11
53 Suomen Curlingliitto ry	75 012	25 200	34	38 655	52
54 Suomen Taidoliitto ry	74 625	22 000	29	370	0
55 Suomen Miekkaileilyliitto ry	61 579	28 000	45	16 417	27

Lajiliitot tiedot 2002 tilinpäätös	Toiminnan kokonaiskulut	valtion avustus 2002	avustus% toiminnan kulut	Kilpa- ja huippu-urheilun kulut 2002	Kilpa- ja huippu-urheilun kulut %-kok. kuluista
56 Suomen Hockeyliitto ry	59 647	27 000	45	40 122	67
57 Suomen Nykyaikaisen 5-ottelun Liitto ry	56 721	32 000	56	19 952	35
58 Suomen Triathlonliitto ry	51 111	42 000	82	30 030	59
59 Suomen Nappulaliigaliitto ry	49 767	27 800	56	0	0
60 Suomen Ratagolfliitto ry	40 236	13 500	34	17 525	44
61 Suomen Tikkaurheiluliitto ry	36 554	21 000	57	0	0
62 Suomen Liitokiekkoliitto ry	35 753	17 000	48	215	1
63 Suomen ITF Taekwon-Do ry	28 729	5 100	18	6 554	23
64 Suomen Valjakkourheilijoiden Liitto ry	23 912	17 000	71	7 665	32
65 Suomen Baseball ja Softball Liitto ry	21 087	5 000 24	11	884	56
66 Suomen Kyykkäliitto ry	16 005	8 000 50	3	360	21
67 Suomen Saappaanheilto-liitto ry	9 658	5 000	52		0
68 Suomen Castingliitto ry	8 912	6 700	75	3 237	36
69 Suomen Vesihiihtourheilu ry	4 218	3 000	71	2 968	70
Yhteensä	64 348 045	12 913 100	34	21 428 740	33*

* tilastosta puuttuvat Suomen Lumilautaliiton sekä Kaukalopallounionin tiedot

Naisurheilijat, etenkin joukkuelajeissa, kohtaavat edelleen urheilijan uralla useita sellaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia hidasteita ja esteitä, jotka vaikeuttavat täysipainoista suhtautumista ja panostusta urheiluun. Kansainvälisestikin menestyneet naisurheilijat saavat vain murto-osan siitä huomiosta, joka miesurheilijoille suodaan. Naisurheilun heikko näkyvyys kertoo naisurheilun arvostuksen puutteesta. Kuitenkin naisurheilijalle menestyminen kansainvälisellä tasolla olisi usein tavoitteena realistisempi kuin sama tavoite miehille. Naisurheilijoiden erityisille tukiohjelmille on siten olemassa edelleen vankat perusteet sekä yhteiskunnallisen tasa-arvon että menestysodotusten kannalta.

Vammaisurheilujärjestöt vastaavat suurimmasta osasta 18 eri paralympialajista. Vammais-huippu-urheilijoiden tarvitsema valmennuksellinen tieto-taito löytyy jo tänä päivänä pääasiallisesti lajiliitoista. Yhteistyö eri huippu-urheilutahojen kanssa ja vammaishuippu-urheilun kehittämis- ja tutkimustoiminta on vasta alussa. Toimintaa järkeistämällä ja yhteistyön kautta olisi mahdollista saada molemminpuolista hyötyä vammaisurheilulajien ja lajiliittojen toimintaan. Vammaisurheilu on vielä tällä hetkellä toiminnaltaan ja resursseiltaan muuta suomalaista huippu-urheilua jäljessä. Tästä on seurauksena se, että valmennuksen laatu kärsii eivätkä urheilijat saa riittävästi kansainvälistä kilpailukokemusta.

Selvitysten mukaan huippu-urheilun suosio ja menestysodotukset ovat Suomessa yhä korkeat. Syksyllä 2002 valmistuneen liikuntagallupin mukaan 78 % suomalaisista pitää Suomen kansainvälistä menestymistä urheilussa tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Lajit, joissa menestystä eniten odotetaan, ovat niitä lajeja, joissa sitä perinteisesti on saatu eli hiihto, yleisurheilu, mäkihyppy ja jääkiekko.

Suomalainen huippu-urheilu on jakautunut kahtia; markkina- ja yhteiskuntavetoiisiin lajeihin. Varsinaista liiketoimintaperusteista huippu-urheilua on Suomessa lähinnä jääkiekossa ja moottoriurheilussa. Yhteiskunnan tuki ei viimeisten kymmenen vuoden aikana ole merkittävästi kasvanut.

3.6 Sponsorointi

Mainonnan neuvottelukunnan teettämän tutkimuksen mukaan markkinointiviestintään Suomessa käytettiin vuonna 2003 noin 2,5 miljardia euroa. Markkinointiviestinnän määrä kasvoi 1,9 % vuoteen 2002 verrattuna. Tästä menekinedistämisen toimenpiteisiin yritykset käyttivät 784 miljoonaa euroa. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 1,7 %. Yritysten panostukset tutkimuksen mukaan sponsorointiin ja tapahtumamarkkinointiin kasvoivat sponsoroinnin osalta vuodesta 2002 vuoteen 2003 yhteensä 13,3 % ja tapahtumamarkkinoinnin 6 prosenttia.

Sponsoroinnin kokonaissumma oli Suomessa vuonna 2000 yhteensä 77 m€, josta urheilun osuus oli 51 m€. Vuonna 2001 sponsoroinnin kokonaismäärä kasvoi 94 m€:oon ja urheilun osuus samalla 62 m€:oon. Muista Pohjoismaista poiketen kokonaissponsoroinnin määrä laski vuonna 2002 noin 83 m€:oon. Urheilusponsorointi laski tämän myötä 55 m€:oon. Vuonna 2003 koko sponsorimarkkinoiden suuruus oli palautunut barometrin mukaan vuoden 2001 tasolle eli 94 m€:oon. Urheilusponsoroinnin määrä vuonna 2003 kasvoi vain 4 prosenttia eli 2,3 miljoonaa euroa 57,3 m€:oon. Arviot Suomen sponsorimarkkinoista perustuvat Mainonnan neuvottelukunnan julkaisemiin Mainonnan Määrä Suomessa -tutkimuksiin.

Sponsorointibarometriin mukaan mainostajien liiton sponsorointisummasta vuonna 2002 urheiluun kohdennettiin 66 prosenttia, kulttuuriin 14 ja loppu viidennes muihin kohteisiin. Vuonna 2003 kohdennettiin 61 prosenttia urheiluun, kulttuuri sai 16 prosenttia ja muut kohteet 23 prosenttia.

Urheilusponsoroinnin kohteet Suomessa ovat yhä harvalukuisempia. Lukumääräisesti laskettuna puolet urheilua tukevista yrityksistä tukee jääkiekkoa. Sponsoroinnista sponsorille syntyvät kustannukset jakautuvat Mainostajien Liiton mukaan vuonna 2003 sen tutkimukseen osallistuneet yritykset käyttivät keskimäärin sponsorointisopimuksiin noin 280 000 euroa ja sponsoroinnin hyödyntämiseen 140 000 euroa. Vuonna 2002 tutkimukseen osallistuneet yritykset käyttivät keskimäärin sponsorointisopimuksiin noin 195 000 euroa ja sponsoroinnin hyödyntämiseen 155 000 euroa. Vastaajien mainosbudjetti oli molempina vuosina keskimäärin 2,9 miljoonaa euroa.

Vuoden 2001 Lahden tapahtumat aiheuttivat yritysyhteistyöhön notkahduksen sekä joidenkin yritysten vetäytymisen urheilun tukemisesta. Tapahtumien seuraukset ovat näkyneet urheilun sisäisessä jaossa, jossa painopistemutoksia on ollut. Mainostajien Liiton tutkimukseen osallistuneet yritykset ilmoittivat, että erityisesti yksilölajien osuus on pienentynyt joukkuelajeja enemmän. Vuonna 2001 yksilölajeja ilmoitti sponsoroivansa 53 prosenttia, seuraavana vuonna 46 prosenttia ja vuonna 2003 enää 44 prosenttia barometriin osallistuneista yrityksistä. Yksilöurheilulla on joukkueurheilua vaikeampaa saada sponsoreita. Yksilöurheilijan

riski loukkaantua tai karsiutua suurista kisoista koetaan yritysten piirissä ongelmaksi. Joukkuepallotilanne sponsorointimarkkinoilla ei innosta jakamaan kokemuksia ja näkemyksiä. Kilpailutilanne sponsorointimarkkinoilla ei innosta jakamaan kokemuksia ja näkemyksiä.

Sponsoroinnissa yhteiskuntavastuun merkitys on kasvanut. Siksi urheilusponsoroinnissaakin painopiste on entistä enemmän nuorisourheilun tukemisessa. Samalla myös tapahtumamarkkinoinnin merkitys on kasvanut. Suuret arvokisojen yhteistyökumppanuus mahdollistaa yrityksille uusia toimintatapoja hyödyntää sponsorointia eri muodoissa.

Yksi syy urheilusponsoroinnin kasvun taittumiseen on siinä, että sponsorointia haluavalta edellytetään entistä ammattitaitoisempaa asennetta sekä tietoa mahdollisen sponsorin arvoista ja tavoitteista. Mainostajien Liiton barometrin mukaan 36 prosenttia yrityksistä ilmoitti mittaavansa systemaattisesti oman sponsorointinsa tuloksia, kun vastaava luku on aiemmin ollut 30 prosentin tuntumassa.

3.7 Viestintä

Suomalaisessa urheiluelämässä ja erityisesti huippu-urheilussa on tapahtunut viestinnän näkökulmasta kaksi merkittävää muutosta: huippu-urheilun kehittyminen kohti ammattimaisempaa ja viihteellisempää toimintaympäristöä ja lajien yhä selkeämpi jakautuminen markkina- ja yhteiskuntavetoisiin lajeihin. Lajien toimintaedellytysten ja resurssien kannalta julkisuus ja sen hoitaminen, mediamaiseman tunteminen ja viestintätaidot ovat keskeisiä osa-alueita. Urheiluelämältä ja siinä toimivilta vaaditaan yhä useammin sekä viestinnän että markkinoinnin ammattimaista osaamista. Jotta laadukkaan viestinnän ja markkinoinnin osaamisen avulla saatava lisähyöty ja -resurssit saataisiin kunkin lajin käyttöön toiminnan joka tasolla, lajiliittojen haasteena on viestinnän suunnittelun ja toteutuksen kehittäminen kohti ammattimaista yritysviestintää.

Lajiliitoissa ja muissa urheilujärjestöissä on tällä hetkellä vaihtelevat viestinnän ja markkinoinnin resurssit. Runsaalla neljänneksellä liitoista on kokopäiväisesti viestintää hoitava henkilö. Suurimmalla osalla viestintää hoitaa joku toimiston työntekijä oman toimensa ohessa. Hyvin harva liitto on ulkoistanut viestintäänsä osittain tai kokonaan viestintätoimistolle tai konsultille.

Suurimpia ongelmia lajeille ovat yhteistyökumppanien hankinta ja markkinoinnin analyttinen kehittäminen, viestinnän strateginen suunnittelu ja medianäkyvyyden saaminen. Selvitykset kertovat, että suomalaisten urheilujärjestöjen viestintä- ja markkinointiosaamisessa on parannettavaa: sponsorointiosaaminen on puutteellista ja perustiedottamisen laatu vaihtelee huomattavasti. Erityisessä ahdingossa yhteistyökumppaneiden hankinnassa ovat pienet, perinteisten lajien liitot esimerkiksi jousiammunta ja paini. Liitoilla ei tällä hetkellä ole selkeää tahoja, jonka asiantuntemukseen tukeutua huippu-urheilua koskevassa viestinnässä.

Huippu-urheilun tilaa kuvaava tieto on suhteellisen vähäistä. Tietoa on vastikään kerätty (Olympiakomitea, ADT, KIHU) muun muassa Huippu-urheilutyöryhmän työn tueksi, mutta selvitykset ovat osoittaneet systemaattisen informaation kokoamisen ja jakamisen tarpeelliseksi. Tieto on oleellinen työväline myös liitoille lajien toiminnan ja tulevaisuuden suunnittelussa. Tietoa huippu-urheilusta kaipaavat urheiluväen lisäksi yhteistyökumppanit, poliittiset päättökentekijät ja media.

Urheilujournalismin kaupallistuminen ja viihteellistyminen on muokannut huippu-urheilun julkisuuskuva ja toimittajien työn luonnetta oleellisesti. Henkilöjournalismi yleistyy urheilujournalismista. Urheilijoille nykyinen mediaympäristö aiheuttaa lisääntyviä vaatimuksia.

Mitä paremmin urheilija menestyy ja mitä markkinavetoisemmassa lajissa hän toimii sitä enemmän vaatimuksia hänelle asetetaan.

Suomen Olympiakomitean tukiurheilijoilleen lähettämän kyselyn mukaan 87 % urheilijoista kokee julkisuuden positiiviseksi tekijäksi. Viestinnän koulutusta urheilijat ovat saaneet hyvin vähän. Neljänneksellä ei sitä ole ollut lainkaan. Koulutushalukkuutta viestintään on: 75 % naisista ja 41 % miehistä ilmoitti haluavansa viestinnän koulutusta. Koulutuksen konkreettinen suunnittelu on haastavaa urheilijoiden harjoittelu- ja kilpailukausien aikataulujen vuoksi.

Ylipäättään huippu-urheilu elää voimakkaiden mielikuvien ja yleistysten keskellä. Huippu-urheilua ei välttämättä tunneta sen koko laajuudessaan ja arjessaan. Yksi huippu-urheilun viestinnän tärkeimpiä tehtäviä on siten mielikuviiin vaikuttaminen oikean ja monipuolisen tiedon avulla, huippu-urheilun vahvan, eettisen perustan esilletuominen ja keskustelun herättäminen huippu-urheilun omista lähtökohdista - reagoinnista olisi edettävä vaikuttamiseen.

3.8 Urheilu urheilijan ammattina sekä urheilijoiden sijoittuminen työelämään

Ylivoimainen enemmistö suomalaisista ammattiurheilijoista tekee uransa vain Suomessa tai maissa, joissa ansaintamahdollisuudet eivät olennaisesti poikkea Suomesta. Urheilu-uran aikana ei siis kerry omaisuutta, joka takaisi elannon urheilu-uran jälkeen. Kun urheilijan palkkataso saattaa kuitenkin olla riittävä henkilökohtaisen kulutustason ja - tarpeen kannalta, eivät tulevaisuuden toimeentuloon ja ammattiin liittyvät ongelmat ehkä ajoissa realisoidu urheilijan tavoitteissa.

Suomalaiselle huippu-urheilijalle ammatin hankkiminen tulee eteen viimeistään urheilu-uran jälkeen ellei sitä ole opiskelun tai muuta kautta hankittu urheilu-uran aikana. Suomessa ei ole ylimääräisiin taiteilija- ja lehtimieseläkkeisiin verrattavaa urheilijaeläkejärjestelmää. Osin tätä järjestelmää korvaavaksi on luotu Pro Urheilija-palkinto, joita vuosittain myönnetään erityisen ansioituneille entisille mestariurheilijoille.

Ammattiurheilulle kokonaan omistautuneiden urheilijoiden lukumäärä on viime vuosina kasvanut. Lähivuosien aikana onkin odotettavissa myös uuteen ammattiin hakeutumisen suhteen uudenlainen, vaikeampi tilanne.

Tällä hetkellä neljänneksellä yksilölajien valtion valmennus- ja harjoitteluapurahaa nauttivista urheilijoista on ammatti. Heistä puolet tekee alansa töitä osa-aikaisesti. Apurahaurheilijoista hieman yli puolet opiskelee. Kokonaan ilman ammatillista koulutusta tai opiskelupaikkaa on apurahaurheilijoista noin viidennes. Apurahaurheilijoiden kohdalla selvitysmies Risto Niemisen esittämä kouluttautumisasiäntö toteutuu jo osittain: apurahaa nauttivat urheilijat ovat velvollisia laatimaan opiskelu- ja urasuunnitelman yhdessä Olympiakomitean opinto-ohjaajan kanssa. Myös Olympiakomitealta valmennustukea saavat urheilijat laativat vastaavan suunnitelman.

Selvitysmies Nieminen esitti kouluttautumisasiäntövelvollisuuden kirjaamista myös joukkueurheilijoiden pelisopimuksiin. Joukkuelajeissa tilanne kouluttautumisen suhteen on kuitenkin yksilölajeja ongelmallisempaa. Suurin osa palloilulajien ammattiurheilijoista siirtää tai joutuu siirtämään siviiliammattin hankkimista. Esimerkiksi jääkiekon liigapelaajista vain noin neljännes opiskelee, jalkapallossa opiskelijoita on kolmannes liigapelaajista. Muissakin palloilulajeissa opiskelun ja ammatillisuuden yhdistäminen on ongelmallista. Erityisesti ulkomailla pelaavien ammattilaisten opiskelumahdollisuudet ovat rajalliset.

Jääkiekon ja jalkapallon pelaajayhdistysten tekemien selvitysten mukaan kiinnostus opiskeluun on kuitenkin kasvanut ammattilaispelaajien keskuudessa viime vuosina. Olympiakomitean selvitysten mukaan myös yksilölajien ammattiurheilijat suhtautuvat opiskeluun myönteisesti. Urheilijat kokevat opiskelun tärkeänä vastapainona valmentautumiselle, mutta lisääntynyt mielenkiinto opiskelua kohtaan lienee myös merkki siitä, että urheilijat ovat tiedostaneet ammattilaisuran väliaikaisuuden. Opiskelu nähdään keinona turvata tulevaisuus ja varmistaa mielekkään työpaikan löytyminen ammattilaisuran jälkeen. Suomen Jääkiekkoliitto on päättänyt luoda oman opinto-ohjausjärjestelmän, johon projektiin ollaan palkkaamassa liitolle oma opinto-ohjaaja.

Urheilevilla nuorilla sekä tavoitteellinen valmentautuminen että vaativa opiskelu sijoittuvat samaan elämänvaiheeseen. Tästä aiheutuu ristiriitoja ja paineita ajankäytön, jaksamisen ja motivaation suhteen. Urheilulukiot ja joissakin lajeissa erityisesti urheilijoille järjestetyt ammatilliset opinnot ovat helpottaneet tätä tilannetta jonkin verran. Jotta aktiivisesti urheilevat ja kilpailevat nuoret olisivat muiden nuorten kanssa tasavertaisessa tilanteessa perus- ja jatko-opintojen suhteen, tulisi opiskelun ja urheilun vaatimusten yhteensovittamista edelleen kehittää. Näin voidaan osaltaan turvata aktiiviuran jälkeinen elämä.

Harvaa poikkeusta lukuunottamatta huippu-urheilijamme tekevät uransa joko Suomessa tai maissa, joissa ansaintamahdollisuudet eivät merkittävästi poikkea Suomesta. Muutamien menestyneiden suomalaisurheilijoiden ansiotason myötä on syntynyt mielikuva siitä, että urheilijoiden ansiot olisivat huomattavan korkeita. Urheilija-uran kesto kuitenkin rajaa sitä aikaa, jolloin urheilija voi työllään ansaita.

Taloudellisesti huippu-urheilussa yksilölajeissa ei ole merkittäviä eroja miesten ja naisten välillä. Joukkuepalloilulajeissa tilanne on toinen. Niissä naisurheilijoiden taloudelliset edellytykset ovat rajatummalla.

3.9 Huippu-urheilun eettinen perusta

Urheiluun on aina liitetty arvoja ja ihanteita. Ihanteet ovat olleet monenlaisia, aikaansa sopivia, tavoitteita. Näiden urheilun ihanteiden yhteisenä nimittäjänä kautta aikojen on ollut kasvatus. Urheilukasvatuksen tavoitteet ovat muuttuneet urheilun ihanteiden myötä. Yksi urheilun kasvatusaatteiden merkittävin tekijä on ollut urheilijoiden merkitys nuorison esikuvana. Tätä tavoitetta kohti on pyritty ihanteellistamalla huippu-urheilijoiden ominaisuuksia.

Urheilun yhteiskunnalliset perustelut ovat vuosikymmenten mittaan vaihdelleet. Kansainvälisesti urheilu on perinteisesti liitetty kansainvälisen yhteisymmärryksen edistämiseen, joskin ajoittain sitä on käytetty kansainvälisen politiikan välineenä.

Urheilutoiminnan tavoitteista ja sisällöistä on käyty keskustelua aina. Urheilun ongelmiksi tai kehittämiskohteiksi on nostettu aikaansa kuuluvia, muussakin yhteiskunnassa keskustelua herättäviä asioita. Tällaisia ovat esimerkiksi keskustelu sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Urheilijoiden päihiteidenkäyttöön on perinteisesti suhtauduttu torjuvasti.

Vaikka eettiset arvot ovatkin aina olleet keskeisesti esillä kulloistakin ajankuvaa heijastena, urheilun etiikan-käsitettä alettiin suuremmassa määrin käyttää vasta 1990-luvulla ja useita urheilun etiikkaan liittyviä hankkeita onkin käynnistetty viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta oli merkittävää, että vuonna 1995 julkaistiin liikunnan ja urheilun sukupuolten välistä tasa-arvoa pohtineen työryhmän raportti: Piikkareilla - nopeammin, korkeammalle ja tasa-arvoisemmin. Työryhmä teki viisi pääehdotusta ja useita suosituksia liikunnan ja tasa- ja moniarvoistamiseksi Suomen liikuntakulttuurissa.

Liikuntakulttuurin tasa-arvoistamisen tavoitteena on luoda yhtäläiset liikunnan ja urheilun harrastus-, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet liikunnan eri tehtävissä ja tasoilla ikään ja sukupuoleen katsomatta. Tätä tavoitetta edistääkseen tulee yhteisöjen kiinnittää erityistä huomiota tasa-arvon toteuttamiseen liikunnassa, parantaa tyttöjen ja naisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä pyrkiä poistamaan liikuntalajien sukupuolisidonnaisuuksia ja edistää aidosti tasa-arvoisten käsitysten juurtumista liikunnan arkitilanteisiin. Nykyisin opetusministeriön yhtenä liikuntajärjestöjen tulosohtauksen kriteerinä on sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen.

Suomen Liikunta ja Urheilu ry perusti vuonna 1998 eettisen valiokunnan, joka aluksi tarttui silloin ajankohtaisiin ongelmiin kuten mediassa näkyvään urheilijoiden päihitteiden käyttöön, katsomoväkivaltaan ja liikuntajärjestöjen vastuuseen yhteiskunnan sääntöjen noudattamisesta. Nykyisin SLU:n eettinen valiokunta on eettistä työtä koordinoiva taho ja toimijaverkoston ydin. SLU:n eettinen valiokunta päätti käynnisti 2003 prosessin, jonka tavoitteena on luoda suomalaisen liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet. Lähtökohtana on ymmärrys siitä, että jokainen itsenäinen toimija tekee viime kädessä omat päätöksensä. Eettisten periaatteiden tavoitteena on tukea tätä päätöksentekoa eri tilanteissa.

Opetusministeriö on vuosittaisissa keskusteluissa sopinut SLU:n kanssa urheilun etiikkaan liittyviä erillishankkeiden toteuttamisesta. Vuonna 2002 SLU julkaisi "Lupa välittää, lupa puuttua"-materiaalin, joka rakennettiin yhteistyössä SLU:n jäsenjärjestöjen sekä lastensuojelun, tasa-arvon, häirinnän ja väkivallan asiantuntijoiden kanssa. Materiaalin tarkoituksena on kertoa sukupuolisesta ja seksuaalisesta häirinnästä liikunnassa ja urheilussa toimiville aikuisille ja antaa menettelyohjeita näiden tilanteiden ennaltaehkäisemiseksi. Aineisto on saatavissa myös ruotsin- ja englanninkielisinä. Sitä voidaan hyödyntää kansainvälisesti.

Lasten ja nuorten liikunnan toimialalla toimiva Nuori Suomi ry:n tavoitteena on kehittää kasvatuksellisuutta, eettisyyttä ja lapsilähtöisyyttä liikuntakulttuurissa. Käytännön työvälineitä ovat Sinettiseuratoiminta sekä Operaatio Pelisäännöt. Nuori Suomi julkaisi lasten liikunnan etiikkaa käsittelevän "Unelma hyvästä urheilusta" - materiaalin vuonna 2001. Osana Lasten ja nuorten liikuntaohjelmaa Nuori Suomi toteuttaa 15 lajiliiton kanssa lajien eettistä kehitysohjelmahanketta, jossa erityisesti keskitytään lasten ja nuorten kilpailujärjestelmien kehittämiseen.

Suomen Valmentajat ry otti tehtäväkseen vuonna 1998 alkaneen "valmentajien eettisten periaatteet"-hankkeen loppuunsaattamisen. Parhailaan on meneillään "Nauti valmentamisesta" - kampanja, jonka tavoitteena on tarjota valmentajille itsearviointin välineitä ja keskustelutilaisuuksia valmentajan eettiseen toimintaan liittyen.

Vuonna 2001 Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnassa tehostettiin urheilun etiikan tutkimusta ja opetusta perustamalla urheilun etiikan yliassistentin virka, joka sijoitettiin liikunnan sosiaalitieteiden laitokselle.

Doping on urheilun eettisistä ongelmista ollut eniten julkisuudessa. Huippu-urheilun eettistä perustaa on hyvin pitkälle arvioitu ainoastaan antidopingtyön perusteella. Antidopingtoiminta ja dopingvalvonta kuuluvatkin kiinteästi huippu-urheiluun. Tässä toiminnassa Suomi kuuluu sekä valvonnan että koulutuksen osalta maailman kärkimaihin.

Suomessa dopingvalvonta alkoi 1983, kun Suomeen saatiin ensimmäinen virallinen testauslaboratorio. Nykyään dopingvalvonnasta huolehtii opetusministeriön rahoittama, itsenäinen Suomen Antidopingtoimikunta ADT. Se koordinoi asiantuntijana koko suomalaisen urheiluyhteisön antidopingtoimintaa ja toteuttaa dopingtestit Suomessa. Kansainväliseen antidopingtoimintaan osallistutaan Maailman Antidopingtoimisto WADA:n ja eri kansainvälisten organisaatioiden piirissä. Tavoitteena on yhtenäistää maailmanlaajuisesti antidoping-säännöt ja -käytännöt sekä taata maailmanlaajuisesti tasapuoliset kilpailumahdollisuudet

huippu-urheilussa. Liikuntajärjestöjen valtionavustusten ehtona on antidopingsäännösten sitoutuminen ja aktiivinen antidopingtyö. Valtionavustusta saavien valtakunnallisten urheilujärjestöjen antidopingtyö otetaan huomioon arvioitaessa urheilujärjestölle myönnettävän avustuksen määrää. Antidopingtyössä arvioidaan erityisesti urheilujärjestöjen antidopingohjelmat ja niiden toteutus, koulutus- ja viestintätoiminta sekä dopingrikkomusten määrä. ADT toimii asiantuntijana antidopingtyön arvioinnissa.

Antidopingtoimintaa on lisäksi pyritty edistämään ja helpottamaan kehittämällä urheilijoille henkilökohtainen antidopingpassi. Suomi oli ensimmäinen maa maailmassa, joka otti vuonna 2002 käyttöön internetin kautta toimivan sähköisen passin. Yhteyden avulla urheilijoilla on mahdollisuus päivittää helposti tietonsa ADT:lle ja ADT puolestaan voi nopeasti tiedottaa uutisista urheilijoille.

Vuonna 2003 Suomessa tehtiin yhteensä 2278 dopingtestiä, joista positiivisen näytteen antoi 4 urheilijaa uppopallossa, voimannostossa, ratagolfissa ja jalkapallossa. Lisäksi WADAn suorittamissa testeissä suomalaisurheilija maastohiihdossa ja suunnistuksessa antoi positiivisen näytteen. ADT:n ja lajiliittojen testimäärä oli yhteensä 1835. Lisäksi ADT:n toimesta tehtiin kansainvälisissä kilpailuissa ja kilpailujen ulkopuolella 311 testiä.

EPO-testejä tehtiin yhteensä 67 (ADT 50 ja WADA 17) seuraavissa lajeissa: hiihtourheilu 28, ampumahiihto 10, pyöräily 10, yleisurheilu 7, suunnistus 6, triathlon 4 ja uinti 2.

Faktalaatikko dopingista

Laji	Tapaukset 1996-2003	Varoitukset	Ulkomaalaisia
Voimannosto	46		4
Hiihto	8	1	
Am. jalkapallo	6	1	2
Yleisurheilu	5	1	
Painonnosto	4		
Koripallo	4	1	1
Fitness	3		
Jalkapallo	3	2	
Ampumahiihto	2	1	
Uppopallo	2	1	
Sotilasurh./ vahviamies	2		
Triathlon	2		
Moottoriveneily	1		
Lentopallo	1	1	
Paini	1		
Melonta	1	1	
Kaukalopallo	1	1	
Nyrkkeily	1	1	
Ammunta	1		1
Pyöräily	1		1
Veteraaniurheilu	1		1
Jääkiekko	1		
Uinti	1		1
Maahockey	1		
Lumilautailu	1		1
Keilailu	1		1
Ratagolf	1	1	
Suunnistus	1	1	
Yhteensä	103	14	13

- Suomessa todettiin vuosina 1996-2003 yhteensä 103 dopingtapausta 28 eri urheilumuodossa. Suurimmassa osassa urheilumuodoista doping on esiintynyt vain yksittäisenä tapauksena, useamman tapauksen lajeja on 12. Dopingrikkomuksista 14, eli 14 %, on ollut siinä mielessä lieviä, että urheilija on saanut niistä vain varoituksen.
- Vuosien 1996-2003 dopingrikkomuksista 13 on tehnyt ulkomaalainen urheilija. Käytännössä ulkomaalainen tarkoittaa esimerkiksi Suomessa pidettävissä kisoissa kilpailevaa tai Suomen sarjoissa pelaavaa ulkomaista urheilijaa.
- Dopingtapauksista 46 eli 45 % on ollut voimannostajien keskuudessa. Voimannostossa on siis esiintynyt keskimäärin miltei kuusi dopingrikkomusta vuodessa. Tosin viime vuosina tapausten määrä on vähentynyt: vuosina 2002 ja 2003 on todettu vain yksi tapaus vuodessa. Yleinen antidopingresurssien kasvu näyttäisi siis vaikuttaneen voimannoston dopingtilanteeseen.
- Lajien vertailussa hiihto nousi listan toiseksi vuoden 2001 Lahden MM-kisojen tapahtumilla. Tuolloin jäi kiinni kuusi hiihtäjää. Muutoin hiihdossa on ollut vain kaksi dopingtapausta.
- Amerikkalaisen jalkapallon kuuden dopingtapauksen määrä on suhteellisen suuri verrattuna harrastajamäärään. Lajissa on tällä hetkellä noin 3 000 harrastajaa. Vertailun vuoksi mainittakoon, että yleisurheilussa (5 dopingtapausta) on noin 29 000 aktiiviurheilijaa.

Lähde: ADT: www.adt.fi

3.10 Muut huippu-urheilua tukevat toimenpiteet

Kansainväliset arvokisat Suomessa

Suomi on toiminut säännöllisesti merkittävien arvokisojen isäntämaana. Yleisurheilun EM- tai MM-kisoja samoin kuin taitoluistelun arvokisoja Suomessa on järjestetty 1970 -luvulta lähtien jokaisella vuosikymmenellä. Jääkiekon MM-kisat on pidetty täällä keskimäärin joka 7. vuosi. Maasto- ja ampumahiihdon arvokisojen sykli on ollut noin 10 vuotta. Lisäksi useita pienempien lajien arvokisoja pidetään täällä vuosittain. Suomen maine arvokisajärjestäjänä on hyvä.

Suomessa arvioidaan olevan noin 30 000 liikuntapaikkaa. Liikuntalain mukaan liikuntapaikkojen tulee palvella mahdollisimman laajoja väestöryhmiä. Pelkästään huippu-urheilukäyttöön rakennettuja suorituspaikkoja Suomessa on vain muutama. Suomen Olympiakomitea on toiminut huippu-urheilun liikuntapaikkarakentamisen osalta opetusministeriön asiantuntijana ja sen strategiaan onkin kirjattu lähivuosien osalta keskeiset hankkeet. Kansainvälisiä arvokisoja haettaessa suomalaiset ovat pyrkineet hyödyntämään jo olemassa olevia rakennuksia. Näin on haluttu minimoida suorituspaikoista syntyviä kustannuksia mahdollisimman paljon.

Hyvästä maineesta huolimatta vaarana on, että merkittävien arvokisojen saaminen Suomeen on vähenemässä. Meillä ei ole olemassa yhtenäistä tapahtumastrategiaa määrittelyä siitä millaisia arvokisoja Suomeen tulisi saada. Näihin liittyen meiltä puuttuu järjestelmällinen koordinaatio ja yhteydenpito eri lajien välillä.

Vaikuttaminen kansainvälisesti

Suomalaisten osaamista arvostetaan kansainvälisissä lajiliitoissa. Kansainvälisten liikuntajärjestöjen luottamustehtävissä toimii noin 300 suomalaista. Kansainvälinen toiminta on kui-

tenkin ollut hajanaista. Yhteistä tavoitteenasettelua tai suomalaisten innovaatioiden eteenpäinviemistä on ollut varsin vähän. Lisäksi kustannussyistä useat lajiliitot ovat painottaneet kansainvälisessä toiminnassa kilpailutoimintaa.

Urheilujärjestöt ovat yhdessä Veikkaus Oy:n kanssa käynnistäneet Finngerprint-hankkeen, joka on uusi tapa viedä suomalaista, kestävän kehityksen urheilusanomaa kansainvälisille kentille ja jättää pysyvä suomalaisjälki kansainväliseen urheiluliikkeeseen. Pitkällä aikavälillä tavoitteiksi on asetettu:

- a) nostaa suomalaisen urheilun tunnettuus kansainväliselle huipputasolle
- b) luoda suomalaisesta urheilujohtajuudesta kansainvälinen käsite
- c) edesauttaa liikunnan ja urheilun suur tapahtumien hakemista ja hankkimista Suomeen
- d) vahvistaa kansalaistoimintaan perustuvaa suomalaista liikunta- ja urheiluliikettä yhteistyössä kansainvälisten toimijoiden kanssa
- e) turvata liikunnan ja urheilun taloudelliset voimavarat varmistamalla kansallisten rahapeliyhtiöiden toimintamahdollisuudet
- f) selvittää mahdollisuudet tukea Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittämistä ja suomalaisen kulttuuriosaamisen vientiä urheiluinnovaatioilla

4 Pohjoismainen vertailu

Työryhmä tilasi Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskukselta selvityksen huippu-urheilusta pohjoismaissa (Huippu-urheilu Pohjoismaissa: Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmistä sekä urheilun rahoituksesta, Jari Lämsä KIHU). Tämä yhteenveto perustuu pääosin selvityksen tietoihin.

Pohjoismaat muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, jossa urheilun ja liikunnan organisoituminen perustuu kansalaistoimintaan. Vapaaehtoisuus, demokraattinen päätöksenteko, tasa-arvo, integraatio ja suvaitsevaisuus ovat sekä urheilun kansanliikkeiden että valtioiden liikuntapoliittisia arvoja.

Pohjoismaiden urheilujärjestelmät perustuvat pyramidirakenteeseen, jossa yksityiset ihmiset kuuluvat urheiluseuroihin, seurat kansallisiin lajiliittoihin ja kansalliset liitot kansainvälisiin lajiliittoihin. Pohjoismailla on historiallisesti ollut ja on edelleen toisistaan poikkeavat katto-organisaatorakenteet ja järjestöjen rooli ja tehtävät toisaalta suhteessa jäsenjärjestöihin toisaalta suhteessa valtioon vaihtelevat. Islannissa, Norjassa ja Tanskassa urheilun keskusjärjestön ja kansallisen olympiakomitean tehtävät on yhdistetty samaan organisaatioon. Suomessa ja Ruotsissa kansalliset olympiakomiteat toimivat itsenäisinä organisaatioina. Tanskassa toimii lisäksi lakiin perustuva huippu-urheilun kehittämisorganisaatio Team Danmark, jonka toiminta on organisoitu uudelleen vuonna 2004.

Ruotsissa valtio perustelee huippu-urheilun merkitystä viihdearvolla ja kansalliseen imagoon liittyvillä tekijöillä. Huippu-urheilu nähdään myös välineenä turismin ja Ruotsin tunnettavuuden lisääjänä. Urheilu nähdään osana liikuntakulttuuria, eikä sitä ole pyritty eriyttämään muusta urheilusta. Norjassa korostetaan huippu-urheilun kansallista identiteettiä rakentavaa merkitystä sekä kansalaisten kiinnostusta huippu-urheiluun. Huippu-urheilu koetaan vahvasti osaksi koko liikuntakulttuuria. Tanskassa korostetaan huippu-urheilun yhteiskunnallista ja sosiaalista merkitystä. Valtio ohjaa huippu-urheilun kehittämistä huippu-urheilulailla ja sen nojalla toimivan Team Danmarkin kautta.

Huippu-urheilun johtamisen ja koordinoinnin näkökulmasta Suomi ja Ruotsi muodostavat hajanaisimmat järjestelmät. Suomessa huippu-urheilu on SLU:n, Suomen olympiakomitean, lajiliittojen ja Suomen paralympiakomitean johtamaa. Huippu-urheilun kehittämiseen osallistuvat monet tukitahot kuten urheiluopistot ja niissä toimivat valmennuskeskukset, harjoittelukeskukset, KIHU, urheiluoppilaitokset ja Suomen Antidopingtoimikunta ADT. Huippu-urheilun tukipalvelujen koordinointi on heikkoa. Ruotsissa kansallinen olympiakomitea

edistää olympiaurheilua ja urheilun keskusjärjestö RF ei-olympialajien kehittämistä yhteistyössä lajiliittojen ja omistamansa urheiluopiston Bosön ja alueellisten keskusten kanssa. Norjassa huippu-urheilu on osa urheilun keskusjärjestön toimintaa, mutta huippu-urheilu on organisoitu eriytetyn Olympiatoppenin alaisuuteen. Oslossa toimii vahva huippu-urheilun kehitys- ja tutkimusyksikkö Toppidrettsentre, joka tekee tiiviistä yhteistyötä Olympiatoppenin kanssa. Tanskassa huippu-urheiluvastuu on jaettu urheilun keskusjärjestön puitteissa toimivalle huippu-urheilulle ja kehittämisestä vastaavalle Team Danmarkille, jonka toimintaa ohjaavat valtio ja urheilun keskusjärjestö yhteistyössä. Huippu-urheilun rahoitus pohjoismaissa on järjestelmältään varsin samankaltainen. Se poikkeaa toisistaan lähinnä huippu-urheilulle ohjatun suoran tuen painotusten ja määrän osalta. Ammattilaisurheilu Suomessa on etenkin Ruotsiin ja Tanskaan verrattuna vähäistä.

Tuen saajat on muissa pohjoismaissa priorisoitu Suomea selvästi enemmän. Ruotsissa ja Tanskassa painopisteenä ovat joukkuepalloilulajit. Norjassa erityisenä painopisteenä ovat talviurheilulajit sekä jalkapallo. Merkillepantavaa on se, että lajiliitoille osoitetun valtionavustuksen kokonaismäärä on Suomessa pienin, mutta lajikirjomme on laajin. Yksittäisiä lajeja tarkasteltaessa avustusten jälkeenjääneisyys korostuu erityisesti huippu-urheilua painottavissa meillä keskisuurten ja pienten lajiliittojen avustuksissa.

Lajiliittojen valtionavustukset pohjoismaissa vuonna 2002

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Hiihtoliitto (Suomi 3.)	1868225	1440712	202005	810800
Jääkiekko (Suomi 2.)	1167873	239505	185317	977800
Koripallo (Suomi 2.)	613900	270750	291770	494000
Lentopallo (Suomi 2.)	446671	627974	341565	624800
Jalkapallo (Suomi 3.)	2215236	1487392	1118767	1365200
Uinti (Suomi 3.)	1080656	509282	643429	525100
Yleisurheilu (Suomi 2.)	1228783	835280	369692	1075100

Ns. Suuret lajit

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Ampumaurheilu (Suomi 3.)	554409	644655	379786	442500
Ampumahiihto (Suomi 3.)	157514	443056		130200
Jousiammunta (Suomi 4.)	258593	205018	179261	51400
Melonta (Suomi 4.)	608770	595185	318956	113900
Käsipallo (Suomi 4.)	818679	1119374	722427	89000
Luistelu (Suomi 3.)	304549	293819	151537	159400
Lumilautailu		245013		54900
Miekkailu (Suomi 4.)	314154	65225	146692	28000
Nyrkkeily (Suomi 4.)	222790	160264	209003	143900
Paini (Suomi 3.)	436410	320856	154632	249200
Painonnosto (Suomi 4.)	149109	153994	180203	128500
Purjehdus (Suomi 4.)	729388	433214	1477554	264300
Pyöräily (Suomi 4.)	413815	464072	571726	110500
Ratsastus (Suomi 3.)	1345799	334075	476146	343000
Soutu (Suomi 4.)	197684	522484	332682	63000
Sulkapallo (Suomi 4.)	455404	213244	1557317	160400
Tennis (Suomi 4.)	555174	367606	496871	183000
Voimistelu (Suomi 4.)	1236205	538583	901016	230000

Ns. Pienet ja keskisuuret lajit

Lajiliittojen rahoituksessa eri pohjoismaiden välillä on eroja. Ruotsissa 67 lajiliiton kokonaismenot vuonna 2002 olivat noin 120,5 miljoonaa euroa. Tästä huippu-urheilun osuudeksi arvioidaan 49 % eli 59 miljoonaa euroa. Lisäksi Ruotsin Olympiakomitea SOK tuki lajiliittoja 4,8 miljoonalla eurolla. Norjassa 56 lajiliiton kokonaismenot olivat noin 100 miljoonaa euroa. Huippu-urheiluun liitot käyttivät arviolta 44 prosenttia menoistaan eli noin 44 miljoonaa euroa. Lisäksi Olympiatoppen tuki liittojen toimintaa 5 miljoonalla eurolla. Tanskassa 55 lajiliiton kokonaismenot olivat noin 59 miljoonaa euroa. Huippu-urheilun osuus oli noin 50 % kokonaismenoista eli noin 25 miljoonaa euroa. Lisäksi Team Denmark tuki lajiliittojen toimintaa 9,8 miljoonalla eurolla.

Lajiliitoille osoitetun avustuksen lisäksi huippu-urheilujärjestelmien saamat suorat tuet sekä sponsoritulojen määrä ovat huomattavasti suurempia muissa pohjoismaissa. Ruotsissa sponsorituotot vuodesta 2002 vuoteen 2003 kasvoivat 13 %. Urheilun saamat sponsoritulot nousivat yli 200 miljoonan euron eli ne ovat lähes nelinkertaiset Suomeen verrattuna. Norjassa ja Tanskassa urheilun saamat sponsoritulot ovat yli 100 miljoonaa euroa eli lähes kaksinkertaiset Suomeen verrattuna.

Huippu-urheilulla katsotaan etenkin Ruotsissa olevan suurta arvoa ja merkitystä yhteiskunnalle. Ruotsin hallitus päätti vuonna 1999 aloittaa ohjelman, jonka avulla vuoteen 2005 asti investoidaan nuoriin lahjakkaisiin urheilijoihin 10 miljoonaa kruunua vuodessa. Sopimuksen mukaisesti ruotsalainen talouselämä panostaa ohjelmaan samansuuruisen summan. Ohjelmaa on vuonna 2003 täsmennetty niin, että vuonna investoinnin suuruus on 15 miljoonaa SKr/vuosi. Ohjelma on osa kokonaisuutta jolla maa profiloituu kansainvälisesti. Ruotsissa huippu-urheilulla katsotaan olevan merkitystä markkinoitaessa kansainvälisesti ruotsalaisia osaamista ja yhteiskunnan hyvinvointia.

Ruotsin, Tanskan ja Norjan pitkäaikainen menestyminen kansainvälisillä ammattilaiskentillä on myös normalisoinut huippu-urheilun asemaa julkisuudessa. Urheilua arvostetaan ja sen arvo ja merkitys viihteenä tunnustetaan. Kuitenkin samalla kun urheilusta saatavia tuloja pi-

detään normaalina, on eri maissa yhteiskunnan myöntämille urheilija-apurahoille asetettu selkeät tuloajat. Ruotsissa tuloaja on 50 000 euroa vuodessa. Norjassa tuloaja on 250 000 NKr. Tuloista saa vähentää suoraan urheilusta aiheutuneet kulut.

4.1 Vammaishuippu-urheilun organisointi eri pohjoismaissa

Sekä Ruotsissa (SHIF), Norjassa (NFI) ja Tanskassa (DHIF) on yksi yhteinen vammaisurheilujärjestö, jossa Paralympiakomiteat toimivat saman sateenkaaren alla tehden Olympiakomiteoiden kanssa eritasoista yhteistyötä. Vammaishuippu-urheilun arvostus näissä pohjoismaissa on edellä Suomea ja medianäkyvyys selkeästi parempaa verrattuna Suomeen.

Ruotsissa SHIF toimii vammaisurheilun lajiliittona ja katto-organisaationa sekä paralympiatoiminnasta vastaavana organisaationa. Ruotsissa käynnistettiin v. 1999 vammaisurheilun eliittiohjelma, jonka tarkoituksena on ollut mahdollistaa vammaishuippu-urheilijoille parempi valmentautuminen, saada lajeille palkattuja valmentajia, rekrytoida lisää vammaisurheilijoita sekä tehostaa alueellista toimintaa. Tavoitteena on myös lisätä yhteistyötä lajiliittojen kanssa ja vauhdittaa integraatioprosessia. Vuodesta 2003 lähtien huippu-urheiluohjelmasta paralympiaurheilun investoinnin osuus on 3 miljoonaa SKr / vuosi. Ruotsissa toimii lisäksi vammaisurheilun kehittämiskeskus (SUH), jonka tavoitteena on tutkimus- ja kehitystyön avulla edistää vammaisurheilua.

Norjan vammaisurheilujärjestö NFI organisoii kaiken vammaisurheilun Norjassa ja tekee konkreettista ja läheistä yhteistyötä Norjan Urheiluliiton NIF:n, Olympiakomitean ja Olympiatoppenin kanssa. Pohjoismaista Norjassa vammais- ja vammattomien urheilun integraatio on pisimmällä. Neljä lajiliittoa (hiihto, jalkapallo, jousiammunta ja pöytätennis) vastaavat jo tällä hetkellä myös vammaisurheilusta ja tavoitteena on vuoteen 2015 mennessä integroida koko vammaisurheilu lajiliittoihin. Kannustuksena lajiliitoille myönnetään 5,5 miljoonaa NKr / vuosi integraatioprosessin toteuttamiseen. Vammaishuippu-urheiluun panostus on tämän lisäksi noin 7 miljoonaa NKr / vuosi.

Tanskan vammaisurheilujärjestön DHIF:n toiminta perustuu pitkälti alueellisiin konsulentteihin ja joustavaan yhteistyöhön vammattomien urheilujärjestöjen kanssa. Team Danmark avustaa myös vammaisurheilijoita. Vammaisurheilulla on Tanskassa vahva identiteetti ja sponsoroinnin osuus rahoituksesta on suurin pohjoismaista. Tanskassa on käynnissä myös erilaisia nuoris- ja rekrytointihankkeita.

Suomi poikkeaa muista pohjoismaista selkeimmin siinä, että Suomessa toimii kolme erillistä vammaisurheilujärjestöä (Suomen Invalidien Urheiluliitto SIU, Näkövammaisten Keskusliitto NKL ja Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu SKLU) sekä vielä erikseen Elinsiirtoväen Liikuntaliitto ja Kuurojen Urheiluliitto, joka katsoo kuuluvansa kielivähemmistöön. Lisäksi Suomen Ratsastajainliitto vastaa ainoana lajiliittona myös vammaisratsastuksesta. Itsenäisenä vammaishuippu-urheilun toimialajärjestönä toimii Suomen Paralympiakomitea. Huippu-urheilun osalta Suomessa tehdään jo tällä hetkellä eriasteista yhteistyötä lajiliittojen kanssa ja tavoitteena on yhteistyöhankkeiden kehittäminen ja integraatioprosessin vauhdittaminen. Vammaisurheilujärjestöt tekevät yhteistyötä erilaisissa nuorisohankkeissa.

5 Työryhmän ehdotukset valtakunnallisiksi kehittämistoimenpiteiksi

5.1 Työryhmän visio ja tavoitteet

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti arvioinut huippu-urheilun nykytilaa sekä esittää toimenpide-ehdotuksia huippu-urheilun kehittämiseksi opetusministeriön tukipolitiikan näkökulmasta. Työryhmä on tarkastellut huippu-urheilua osana suomalaista kulttuuria.

Työryhmä on rakentanut toimenpide-ehdotuksensa seuraavan vision pohjalta:

Huippu-urheilu on tärkeä osa suomalaista kulttuuria. Se toimii eettisesti ja yhteiskuntavastuullisesti ja se on kansalaisten arvostamaa sekä kansainvälisesti menestyvää ja näkyvää toimintaa.

Työryhmä katsoo, että visio voi toteutua vain jos suomalaisen liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan, lasten ja nuorten liikuntaan ja kansalaisten tasa-arvoisiin osallistumismahdollisuuksiin perustuva liikuntakulttuuri säilyttää perusarvonsa ja kehittyy ihmisten odotuksiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin vastaten. Suomalainen huippu-urheilu nojaa tähän perustaan.

Työryhmä keskittyy esityksissään opetusministeriön tuella toteutettavaan huippu-urheilun tarkoittaen sillä:

määrätietoista kansainväliseen menestykseen tähtäävää, eettisesti kestävästä yksilö- ja joukkueurheilua.

Valtio ei tue taloudelliseen voittoon tähtäävää ammattilaisurheilua.

5.2 Työryhmän esitys huippu-urheilun työnjaoksi

Suomen kansantalouden rajallisten resurssien tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää huippu-urheilussa nykyistä tehokkaampaa ja keskitetympää toimintamallia. Toimintavastuita ja -valtuuksia tulee selkeyttää ja keskittää, jotta ainakin kansallisesti keskeisissä lajeissa kansainvälinen huipputaso voidaan säilyttää tai saavuttaa.

Huippu-urheilu Suomessa on pääosin urheilun kansalaistoimintaan pohjautuvaa. Paikalliset urheiluseurat vastaavat lasten ja nuorten liikunnan harrastuksen järjestämisestä, aktivoi-

misesta sekä sen ohjauksesta.

Lajiliitot vastaavat oman lajinsa huippu-urheilun kehittamisestä ja toteuttamisesta.

Olympiakomitea vastaa perustehtäviensä ohella monista huippu-urheilun asiantuntija-, koordinaatio- ja edunvalvontatehtävistä. Olympiakomitean rooli on käytännössä jo nykyisellään selkeästi sen perustehtävää laajempi.

Suomen Paralympiakomitea on toteuttanut perustehtäviensä ohella kansallisesti myös yleisempää vammaishuippu-urheilun asiantuntija-, koordinaatio-, kehittämis- ja edunvalvontatehtävää. Suomen Paralympiakomitean rooli ja odotukset ovat sen perustehtäviä laajempia.

Työryhmä näkee, että valtion huippu-urheiluun kohdistuvaa tukipolitiikkaa voi tehtäväkohtaisesti tarkastella toimijoiden vastuunjaon pohjalta. Seuraavassa esitetään kunkin toimijatahon päävastuut huippu-urheiluun liittyvässä liikunta- ja urheiluharrastuksen herättämisessä, olosuhteiden luomisessa, valmennuksessa, valmentajakoulutuksessa, antidopingtyössä, urheilijoiden opiskelu- ja työuran kehittämisessä, huippu-urheilun edunvalvonnassa ja kansainvälisessä kilpailutoiminnassa. Eettiset kysymykset sekä yhteiskuntavastuun toteuttaminen kuten laaja-alaisen tasa-arvon toteuttaminen, monikulttuurisuuden edistäminen ja kestävän kehityksen edistäminen kuuluvat kiinteänä osana seurojen, lajiliittojen ja muiden toimijoiden perustoimintaan ja siksi niitä ei ole yksityiskohtaisesti eritelty.

1. Urheiluseurat

Liikunta- ja urheiluharrastus

- 1.1. Lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen herättäminen ja aktivointi
- 1.2. Lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun ohjaus
- 1.3. Lasten ja nuorten liikunta ja lajitaitojen opetus

Olosuhteet

- 1.4. Lajien harrastusolosuhteiden paikallinen kehittäminen
- 1.5. Paikallisen kilpailutoiminnan järjestäminen

Valmennus

- 1.6. Urheilijoiden valmennus

Valmentajakoulutus

- 1.7. Ohjaaja- ja valmentajien tietotaidon ylläpito ja kehittäminen

Antidopingtyö ja terveydenhuollon kehittäminen

- 1.8. Antidopingvalistus ja terveyskasvatus

Opiskelu- ja elämänura

- 1.9. Urheilijoiden opiskelun ja elämänuran kehittäminen paikallisesti

Kansainvälinen kilpailutoiminta

- 1.10. Seurojen eurocup-toiminta

2. Lajiliitot

Liikunta- ja urheiluharrastus

- 2.1. Urheiluseurojen toimintaedellytysten ja toiminnan kehittäminen
- 2.2. Lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun lajikohtainen kehittäminen
- 2.3. Seurojen ohjaajien osaamisen kehittäminen
- 2.4. Seurojen toiminnan lajikohtainen kehittäminen
- 2.5. Ammattiosaajien rekrytoinnin ohjaus ja tuki

Olosuhteet

2.6. Lajien harrastusolosuhteiden valtakunnallinen kehittäminen

2.7. Kansallisten kilpailusarjojen järjestäminen ja kehittäminen

Valmennus

2.8. Lajikohtaisten valmennusjärjestelmien kehittäminen ja toteuttaminen

2.9. Lajien maajoukkueurheilijoiden valmennuksen kehittäminen ja taloudellinen tukeminen sekä valmentajien rekrytointi

Valmentajakoulutus

2.10. 1.-2.-tason valmentaja-ohjaajakoulutuksen kehittäminen ja osittainen toteutus

2.11. Lajikohtaisen valmentajakoulutuksen kehittäminen

Antidopingtyö ja terveydenhuollon kehittäminen

2.12. Lajikohtainen antidopingtyö

2.13. Urheilijoiden terveydenhuoltojärjestelmän lajikohtainen toteutus

Opiskelu- ja elämänura

2.14. Urheilijoiden opiskelun ja elämänuran kehittäminen lajikohtaisesti

Edunvalvonta

2.15. Urheilijarahaston ylläpito

Kansainvälinen kilpailutoiminta

2.16. Lajin maajoukkue-toiminta

2.17. Lajien MM-, EM- ja maailman cup- kilpailuihin osallistumisen valmistelu ja toteutus

2.18. Kansainvälisiin lajiliittoihin vaikuttaminen

3. Suomen Olympiakomitea

Olosuhteet

3.1. Huippu-urheilun suorituspaikkojen valtakunnallisen kehittämisen seuranta

Valmennus

3.2. Suomalaisen valmennusjärjestelmän kehittäminen ja koordinointi

3.3. Nuorten urheilijoiden valtakunnallisen tukiohjelman ylläpito ja kehittäminen

- olympialajit ja olympiakomitean jäsenenä olevat ei-olympialajit
- palloilulajien yksilöt ja joukkueet
- ei-olympialajit (OK:n ulkopuolella olevat)

3.4. Valmennustuen jakaminen urheilijoille, joukkueille ja lajien kehittämishankkeille

- olympialajit ja olympiakomitean jäsenenä olevat ei-olympialajit
- palloilulajien yksilöt ja joukkueet
- ei-olympialajit (OK:n ulkopuolella olevat)

3.5. Valmennus- ja harjoittelukeskuksissa sekä lajiliitoissa toimivien valmentajien palkkauksen taloudellinen tukeminen

3.6. Urheilija-apurahojen jaon valmistelu

3.7. Lajiliittojen valmennustoiminnan seuranta ja tukeminen (kaikki lajit)

3.8. Harjoittelukeskusten toiminnan seuranta, kehittäminen, koordinointi

3.9. Valmennuskeskusten valmennustoiminnan seuranta, kehittäminen

Valmentajakoulutus

3.10. Huippuvalmentajien koulutuksen ja jatkokoulutuksen koordinointi

3.11. Valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen, johto ja koordinointi

Tutkimus- ja kehitystoiminta

3.12. Huippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoiminnan resurssien suuntaaminen

3.13. Lajiliittojen toiminnan kehittämispalveluiden tuottaminen

Antidopingtoiminta ja urheilijoiden terveydenhuoltojärjestelmä

3.14. Urheilijoiden terveydenhuoltojärjestelmän valtakunnallinen kehittäminen ja toteutus

Opiskelu- ja elämänura

3.15. Urheilijoiden opinto-ohjauksen koordinointi

Edunvalvonta

3.16. Huippu-urheilun julkisuuskuvaan vaikuttaminen

3.17. Huippu-urheilun edunvalvonta

Kansainvälinen kilpailutoiminta

3.18. Olympiakisoihin osallistumisen valmistelu ja toteutus

3.19. EYOF-tapahtumiin osallistumisen valmistelu ja toteutus

3.20. Universiadeihin osallistumisen valmistelu yhdessä lajiliittojen ja Opiskelijoiden Liikuntaliitto ry:n kanssa

3.21. Lajiliittojen konsultointi kansainvälisten arvokilpailujen järjestämisessä

4. Urheiluopistot ja niiden valmennuskeskustoiminta

Olosuhteet

4.1. Valmennusolosuhteiden kehittäminen

Valmennus

4.2. Lajiliittojen valmennustoiminnan seuranta ja toteutus yhteistyössä lajiliittojen kanssa

Valmentajakoulutus

4.3. Huippuvalmentajien koulutuksen toteuttaminen

4.4. Valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen ja toteutus tasot 1-4

Opiskelu- ja elämänura

4.5. Urheilijoiden opiskelun ja työuran kehittäminen paikallisesti

5. Harjoittelukeskukset

Olosuhteet

5.1. Paikallisten harjoitteluolosuhteiden kehittäminen

Valmennus

5.2. Seurojen valmennustoiminnan kehittäminen

5.3. Valmennusyhteistyö lajiliittojen kanssa

Opiskelu- ja elämänura

5.4. Urheilijoiden opiskelun ja työuran kehittäminen paikallisesti

6. Kilpa- ja Huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU

Tutkimus- ja kehitystoiminta

6.1. Huippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä tiedonvälityksen toteutus ja koordinointi

6.2. Erityispalvelujen tuottaminen lajiliitoille, Olympiakomitealle ja Paralympiakomitealle

7. Suomen Liikunta ja Urheilu

Valmentajakoulutus

7.1. Ohjaajakoulutuksen valtakunnallinen koordinointi yhdessä muiden toimijoiden kanssa

Edunvalvonta

7.2. Urheiluseuratoiminnan edellytysten luominen ja juridis-hallinnollisten esteiden poistaminen

7.3. Ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen valtakunnallinen yleinen edunvalvonta

- 7.4. Urheilijoiden sosiaaliturvan, tulojen jaksotuksen ja oikeusturvan kehittäminen
- 7.5. Urheilua koskevan lainsäädännön erityiskysymysten seuranta ja niihin vaikuttaminen
- 7.6. Valmennusrahaston ylläpito
- 7.7. Urheilun Oikeusturvalautakunta
Tutkimus- ja kehittämistoiminta
- 7.8. Lajiliittojen toiminnan kehittämispalveluiden tuottaminen
- 7.9. Liikunnan kansalaistoiminnan valtakunnallisten tukitoimenpiteiden kehittäminen ja toteutus

8. Nuori Suomi

Liikunta- ja urheiluharrastus

- 8.1. Lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun valtakunnallinen kehittäminen
Valmentajakoulutus
- 8.2. Ohjaajakoulutuksen valtakunnallinen koordinointi yhdessä muiden toimijoiden kanssa

9. Opetusministeriö

Huippu-urheilun rahoitus ja strategiset linjaukset

Liikunta- ja urheiluharrastus

- 9.1. Lajiliittojen ja vammaisurheilujärjestöjen tulosperusteisen avustusjärjestelmän kehittäminen sekä valtionavustusten myöntäminen
- 9.2. Huippu-urheilun yleis- ja erityisavustusten myöntäminen
Olosuhteet
- 9.3. Liikunnan koulutuskeskusten valtionavustusten valmistelu ja myöntäminen
- 9.4. Liikuntapaikkojen rakentamisen valtakunnallinen ohjaus ja resursointi
Valmennus
- 9.5. Urheilija- ja valmentaja-apurahojen sekä Pro Urheilu- tunnustuspalkintojen myöntäminen

Valmentajakoulutus

- 9.6. Ammatillisen valmentajakoulutuksen kehittäminen ja rahoitus
Antidopingtyö ja terveydenhuollon kehittäminen
- 9.7. Antidopingtoiminnan valtionavustusten valmistelu ja myöntö
- 9.8. Kansainvälinen antidopingtyö

Opiskelu- ja elämänura

- 9.9. Määrärahan myöntäminen urheilijoiden opiskeluapurahoja varten

Edunvalvonta

- 9.10. Kansainvälinen liikuntapolitiikka
- 9.11. Kansainvälisten sopimusten valmistelu ja soveltaminen

Tutkimus ja kehitystoiminta

- 9.12. Huippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoiminnan valtakunnallinen resursointi
Kansainvälinen kilpailutoiminta
- 9.13. Tappiontakuiden myöntäminen Suomessa järjestettäviin arvokilpailuihin ja taloudellisen tuen myöntäminen kansainvälisiin arvokilpailuihin osallistumiseen
- 9.14. Urheilun arvokisojen yhteiskunnallinen hyödyntäminen

10. Vammaishuippu-urheilu

Vammaisurheilujärjestöt

- 10.1. Vammaisten lasten ja nuorten sekä vammautuneiden liikuntaharrastuksen herättäminen ja aktivointi

- 10.2. Vammaisten lasten ja nuorten sekä vammautuneiden liikunnan ja urheilun kehittäminen ja ohjaus
- 10.3. Seurojen ohjaajien osaamisen kehittäminen vammaisurheilun erityiskysymyksissä
- 10.4. Kansallisten kilpailusarjojen järjestäminen ja kehittäminen yhteistyössä lajiliittojen kanssa
- 10.5. Niiden vammaisurheilulajien, joissa ei löydy vastaavaa lajiliittoa vammattomien puolelta ja ei-paralympialajien valmennusjärjestelmien kehittäminen ja toteuttaminen
- 10.6. Niiden vammaisurheilulajien, joissa ei löydy vastaavaa lajiliittoa vammattomien puolelta ja ei-paralympialajien maajoukkuetoiminta ja kansainvälisiin kilpailuihin osallistumisen valmistelu ja toteutus

Urheiluseurat

- 10.7. Vammaisurheilijoiden valmennus integroituneissa lajeissa
- 10.8. Liikunta ja lajitaitojen opetus integroituneissa lajeissa

Lajiliitot

- 10.9. Integroitujen vammaisurheilulajien lajikohtaisten valmennusjärjestelmien kehittäminen ja toteuttaminen
- 10.10. Integroitujen vammaisurheilulajien maajoukkuetoiminta, maajoukkueurheilijoiden valmennuksen kehittäminen ja taloudellinen tukeminen sekä valmentajien rekrytointi
- 10.11. Integroitujen vammaisurheilulajien MM-, EM- ja maailman cup- kilpailuihin osallistumisen valmistelu ja toteutus
- 10.12. Kansallisten kilpailusarjojen järjestäminen ja kehittäminen yhteistyössä vammaisurheilujärjestöjen kanssa

Ylläoleva vammaisurheilun työnjako koskee niitä lajiliittoja, jotka ovat integroineet tai tulevat integroimaan vammaishuippu-urheilun omaan toimintaansa

Paralympiakomitea

- 10.13. Suomalaisen vammaishuippu-urheilun valmennusjärjestelmän kehittäminen ja koordinointi
- 10.14. Nuorten vammaisurheilijoiden valtakunnallisen tukiohjelman ylläpito ja kehittäminen
- 10.15. Valmennustuen jakaminen vammaishuippu-urheilijoille, -joukkueille ja lajien kehittämishankkeille
- 10.16. Valmennus- ja harjoituskeskuksissa sekä lajiliitoissa toimivien vammaisurheiluvallmentajien palkkauksen taloudellinen tukeminen
- 10.17. Urheilija-apurahojen jaon valmistelu vammaishuippu-urheilun osalta
- 10.18. Valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen, johto ja koordinointi vammaisurheilun osalta
- 10.19. Vammaishuippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoiminnan resurssien suuntaaminen
- 10.20. Lajiliittojen toiminnan kehittämispalveluiden tuottaminen vammaishuippu-urheilun osalta
- 10.21. Vammaisurheilijoiden terveydenhuoltojärjestelmän valtakunnallinen kehittäminen ja toteutus
- 10.22. Vammaisurheilijoiden opiskelun ja elämänuran kehittäminen valtakunnallisesti
- 10.23. Vammaishuippu-urheilun julkisuuskuvan kehittäminen
- 10.24. Vammaishuippu-urheilun edunvalvonta
- 10.25. Paralympiakisoihin osallistumisen valmistelu ja toteutus
- 10.26. Lajiliittojen ja vammaisurheilujärjestöjen valmennustoiminnan seuranta ja tukeminen vammaishuippu-urheilun osalta

- 10.27. Harjoittelukeskusten toiminnan seuranta, kehittäminen, koordinointi vammaisurheilun osalta
- 10.28. Valmennuskeskusten sekä muiden urheiluopistojen valmennustoiminnan seuranta, kehittäminen vammaisurheilun osalta

11. Muut vastuut

Kunnat

- 11.1. Seurojen toiminnan paikallinen tukeminen
- 11.2. Liikuntapaikkojen rakentaminen, ylläpito ja käyttöpolitiikka

Ammattikorkeakoulut

- 11.3. Valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen
- 11.4. Liikunnan amk-tutkinnon toteutus

Yliopistot

- 11.5. Valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen
- 11.6. 5.-tason valmentajakoulutuksen toteutus
- 11.7. Liikuntatieteellisen ja -lääketieteellisen tutkimuksen ja koulutuksen toteutus
- 11.8. Urheilu oikeuden tutkimus ja koulutus

Liikunnan aluejärjestöt

- 11.9. Seurojen toiminnan paikallinen tukeminen
- 11.10. Seurojen ohjaajien osaajien kehittäminen
- 11.11. 1.-2.-tason valmentaja-ohjaajakoulutuksen toteutus

Suomen Valmentajat ry

- 11.1. Suomalaisen valmennusjärjestelmän kehittäminen
- 11.2. Valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry

- 11.3. Valtakunnallinen antidopingtyön toteutus, koordinointi ja kehittäminen

Liikuntalääketieteen keskuskeskukset

- 11.4. Liikuntalääketieteellinen tutkimus- ja kehitystoiminta
- 11.5. Liikuntalääketieteellisten palvelujen tuottaminen urheilijoille

Suomen Olympiakomitea on työryhmän mielestä luontevin taho vastaamaan suomalaisen huippu-urheilun kokonaiskoordinaatiosta ja kehittämisestä. Se edellyttää johtamisjärjestelmien huolellista arviointia ja tarvittaessa vastuiden täsmentämistä eri toimijoiden välillä sekä järjestelmien sisällä.

Suomen Paralympiakomiteaa tulee kehittää ensisijaisesti huippu-urheilujärjestönä. Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että lajiliitot sekä vammaisurheilujärjestöt käynnistävät laaja-alaisen yhteistyön vammaishuippu-urheilun kehittämiseksi.

Työryhmä arvioi, että Suomen Olympiakomitean ja Suomen Paralympiakomitean yhteistyötä kehittämällä voidaan saavuttaa synergiaetuja.

Työryhmä esittää:

1. Opetusministeriön tuki huippu-urheilulle kohdennetaan kansainväliseen menestykseen tähtäävän, eettisesti kestävänsä yksilö- ja joukkueurheilun edellytysten luomiseen.
2. Kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun koordinointi ja kehittämisvastuu on Suomen Olympiakomitealla.

Opetusministeriö myöntää osana Suomen Olympiakomitean valtionavustusta määrärahan jaettavaksi nykyisten olympiastatuksen omaavien ja ei- olympialajien huippu-urheilun tehostamiseen sekä lisääntyvien toimintojen vaatimien resurssien lisäämiseen opetusministeriön ja Suomen Olympiakomitean kanssa käytävissä keskusteluissa sovittavin periaattein.

Olympiakomitea jakaa edelleen urheilijakohtaiset valmennustuet ja tehostamismäärärahat lajiiloille. Näiden tukien kokonaismäärää lisätään ottaen huomioon myös olympiastatuksen ulkopuolisten lajien sisällyttäminen avustusten piiriin.

Vastuu lajien kilpa- ja huippu-urheilun perustoiminnoista, kuten kansallisesta kilpailutoiminnasta ja -järjestelmästä sekä maajoukkue toiminnasta on edelleen lajiiloilla ja vammaisurheilujärjestöillä. Valtion tuki tähän toimintaan osoitetaan osana tulosperusteista valtionavustusjärjestelmää.

3. Vammaishuippu-urheilun koordinointi ja kehittämisvastuu on Suomen Paralympiakomitealla. Lajikohtaista kehittämistoimintaa Paralympiakomitea tekee yhteistyössä urheilun lajiilojen ja vammaisurheilujärjestöjen kanssa.

Opetusministeriö myöntää osana Suomen Paralympiakomitean valtionavustusta määrärahan huippu-urheilun tehostamiseen sekä lisääntyvien toimintojen vaatimien resurssien lisäämiseen opetusministeriön ja Suomen Paralympiakomitean kanssa käytävissä keskusteluissa sovittavin periaattein.

4. Suomen Olympiakomitea ja Paralympiakomitea selvittävät tulevaisuudessa yhteistyönsä synergiaetuja.

5.3 Huippu-urheilun eettinen perusta

Urheilun yhteiskunnallisen perustelun vahvistaminen edellyttää jatkuvaa, aktiivista ja ennakkoivaa toimintaa huippu-urheilun ja valmennuksen eettisten kysymysten ratkaisemiseksi. Yksi keino on vahvistaa eri toimijoiden eettistä koulutusta.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa edellytetään huippu-urheilun eettisen pohjan vahvistamista. Urheilujärjestöt ja opetusministeriö ovat reagoineet urheilun eettisiin rikkeisiin ja opetusministeriö on ohjannut toimintaa valtionavustuspoliittikallaan. Työryhmä katsoo, että huippu-urheilun, urheilun ja liikunnan arvoja ja eettistä perustaa on arvioitava urheilun omien arvojen lisäksi yleisten yhteiskunnallisten arvojen pohjalta. Näihin arvoihin sisältyvät niin oikeus reiluun kilpailuun, tasa-arvo ja monikulttuurisuus kuin urheilun sosiaaliset, ympäristö- ja taloudelliset vastuut. Aikaisempaa enemmän kiinnitetään huomiota myös urheilun ja liikunnan sekä liikuntajärjestöjen rooliin yhteiskunnallisen osallistumisen sekä demokraatiasvatuksen edistäjänä. Työryhmä pitää tärkeänä, että urheilu- ja liikuntajärjestöt kantavat vastuuta huippu-urheilijoiden koulutuksesta, terveydestä ja hyvinvoinnista, kehittämisestä urheilijoina sekä sijoittumisesta yhteiskuntaan myös urheilu-uran jälkeen. Tavoitteena on urheilijoiden henkisen, fyysisen ja sosiaalisen kasvun tukeminen.

5.3.1 Reilu Peli - suomalaisen liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet

Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n johdolla on valmisteltu liikuntakulttuurin Reilun Pelin eettiset periaatteet. Niiden tarkoituksena on toimia koko liikunnan toimialan eettisinä suosituksina. Suositukset muodostavat laaja-alaisen kokonaisuuden, joka pohjautuu yleisiin eettisiin periaatteisiin ja tämän ajan erityiskysymyksiin liikuntakulttuurissa. Erityiskysymyksinä käsitellään monikulttuurisuutta ja suvaitsevaisuutta, dopinginvastaisuutta, päihteiden ja lääkkeiden vastuukäyttöä, väkivallattomuutta, sukupuolisen häirinnän ehkäisyä, yleisön turvallisuutta ja viihtyvyyttä sekä talouden tasapainoisuutta. Työryhmä pitää tärkeänä suositusten aktiivista soveltamista huippu-urheiluun.

5.3.2. Antidopingtoiminta

Valtion määrätietoista antidopingpolitiikkaa ja urheilujärjestöjen aktiivista antidopingtoimintaa tulee jatkaa. Antidopingtoiminnan kansallinen työnjako on toimiva. Opetusministeriön tehtävänä on edelleenkin huolehtia antidopingtoiminnan koordinoinnista valtionhallinnossa sekä yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa siitä, että valtiota sitovat kansainväliset velvoitteet toteutetaan. Lisäksi valtion tehtävänä on ohjata tukipolitiikallaan liikuntajärjestöjä aktiiviseen antidopingpolitiikkaan ja -toimintaan.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry edistää urheilun dopinginvastaista toimintaa ja vastaa osaltaan dopingvalvonnasta Suomessa. Sen keskeisiä toiminta-alueita ovat dopingvalvonta, koulutus ja kansainvälinen toiminta. Tavoitteena on ylläpitää dopingtestaus tasolla, joka mahdollistaa uskottavan dopingvalvonnan. Tämä edellyttää kansainväliset suositukset huomioon ottaen testimäärän nostamista 2 500 testiin vuodessa. Kansainvälisessä toiminnassa vaikutetaan maailmanlaajusten säännösten ja järjestelmien kehittämiseen sekä yhtenäistämiseen.

Urheilujärjestöjen tehtävänä on huolehtia lajinsa tai urheilumuotonsa piirissä tapahtuvasta koulutus- ja valistustehtävästä sekä kansainvälisestä toiminnasta. Antidopingtoiminta ja dopingrikkomukset otetaan huomioon arvioitaessa lajikohtaisesti liittojen yhteiskunnalta saama tukea. ADT toimii opetusministeriön asiantuntijana arvioinnissa.

Työryhmä esittää:

5. Osana huippu-urheilun eettisen pohjan vahvistamista Suomen Olympiakomitea sekä Suomen Paralympiakomitea edistävät huippu-urheilussa Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n "Reilu Peli- suomalaisen liikunnan ja urheilun eettiset periaatteet" soveltamista käytäntöön.
6. Antidopingtoimintaan liittyvää koulutus-, valistus- ja viestintätoimintaa sekä tutkimustoimintaa kehitetään. Vuoteen 2007 mennessä pyritään 2 500 vuosittaiseen testiin.

5.4 Valmennuksen kehittäminen

5.4.1 Valmentajien määrä ja koulutus

Huippu-urheilijoiden tueksi luodaan ammattivalmentajien verkosto, jonka päätehtävänä on huolehtia urheilijoiden valmennuksen suunnittelusta ja päivittäisvalmennuksen toteutuksen seurannasta. Valmentajien määrää voidaan lisätä luomalla Olympiakomitean ja Paralympiakomitean tuella erilaisia yhdistelmätyöpaikkoja lajiliittojen ja vammaisurheilujärjestöjen, urheiluopistojen, urheiluoppilaitosten, harjoittelukeskusten sekä KIHUn yhteistyöllä. Noin 25 000 euron palkkausavustus mahdollistaa yhden valmentajan työllistämisen. Valmentajien määrän lisääminen edellyttää lisämäärärahoja.

Ohjaaja- ja valmentajakoulutusjärjestelmää kehitetään valmentajakoulutuksen laadun parantamiseksi ja kattavan koulutustarjonnan varmistamiseksi. Sen valtakunnallisessa kehittämisessä keskeisiä vastuutahoja ovat Suomen Olympiakomitea, Suomen Paralympiakomitea, Suomen Valmentajat ry, Suomen Liikunta ja Urheilu ry ja Nuori Suomi ry yhdessä lajiliittojen sekä urheiluopistojen ja muiden koulutuksen toteuttajatahojen kanssa. Olympiakomitean ja Paralympiakomitean tulee koordinoida lajikohtaista arviointia ja resurssien suuntaamista mahdollisen lisämäärärahan turvin. Tavoitteena on luoda lajikohtaisesti keskitetty toimintamalli, jossa päätoimisia valmentajia on lajin menestys, laajuus ja tarpeet huomioiden riittävästi. Ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen kansallinen koordinointi ja kehittäminen edellyttää uusia taloudellisia resursseja.

5.4.2 Urheiluopistot ja niiden valmennuskeskustoiminta

Urheiluopistojen kehittäminen palvelemaan täysimääräisesti suomalaista huippu-urheilua edellyttää valmennuskeskustoiminnan terävöittämistä ja nykyistä parempaa resursointia.

Valmentajakoulutusjärjestelmää kehitettäessä urheiluopistojen olosuhteet ja osaaminen tulee ottaa tehokkaasti käyttöön. Urheiluopistojen tulee olla valmentajakoulutuskeskuksia, jotka soveltavilta osin yhdessä lajien ja valmentajakoulutuksesta valtakunnallisesti vastaavien tahojen kanssa vastaavat koulutuksen kehittämisestä ja toteuttamisesta.

Urheiluopistot toimivat ammattivalmentajien sijoituspaikkoina ja niitä kehitetään lahjakaiden nuorten urheilijoiden valmennuskeskuksina.

5.4.3 Harjoittelukeskukset

Harjoittelukeskusten ja urheiluakatemioiden syntyminen opiskelupaikkakunnille muutaman viime vuoden aikana on ilmiö, jolla saattaa olla merkitystä nimenomaan urheilijan päivittäisharjoittelun laatuun ja tehoon. Valmennuksen resurssipulasta johtuen on jouduttu luomaan täysin uusia rakenteita. Se on myös osoitus valmennuksen muutoksesta, joihin seurat eivät kaikissa lajeissa kyenneet vastaamaan. Harjoittelukeskusten verkosto päätoimisine valmentajineen otetaan jatkossa huomioon kiinteänä osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää.

Työryhmä esittää:

7. Ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen kansallinen koordinointi ja kehittäminen edellyttää uusia taloudellisia resursseja.

8. Ammattivalmentajien määrää lisätään ja luodaan yhdistelmätyöpaikkoja Olympiakomitean, Paralympiakomitean, lajiliittojen, urheiluoppilaitosten, urheiluopistojen harjoittelukeskusten ja KIHUn yhteistyöllä. Olympiakomitea ja Paralympiakomitea vastaavat tahollaan lajikohtaisesta resurssien suuntaamisesta. Tavoitteena on, että päätoimisia valmentajia on kunkin lajin menestys, laajuus ja tarpeet huomioiden riittävästi.
9. Urheiluopistojen valmennuskeskustoimintaan osoitetaan erillistä valtionrahoitusta vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 14 § 1 momentin nojalla. Lain mukaan oppilaitoksen ylläpitäjälle voidaan muun muassa toimintaan liittyviä tarpeellisia erityistehtäviä varten myöntää valtionavustusta valtion talousarviossa osoitettujen määrärahojen rajoissa. Valmennuskeskustoiminta voisi olla tällainen lain tarkoittama erityistehtävä.
10. Panostetaan nuorten lahjakkaiden urheilijoiden valmentautumisen edellytyksiin ja uran täysipainoiseen kehittämiseen. Tehostetaan ja kehitetään valmennus- ja harjoittelukeskusolosuhteiden ja -osaamisen hyödyntämistä ja erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja opiskelun ja harjoittelun yhdistämiseksi. Nuorille urheilijoille luodaan urheiluopistojen laajamittaisen käytön mahdollistava tukijärjestelmä.
11. Valmennus- ja harjoitteluapurahojen kokonaismäärää ja myöntämiskriteerejä kehitetään tavoitteena pitkäjänteisyys ja ennakoitavuus sekä nuorten urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksien parantaminen. Urheilijakohtaisten valmennustukien määrää nostetaan.
12. Harjoittelukeskukset huomioidaan jatkossa osana suomalaista valmennusjärjestelmää. Lajiliitot ja harjoittelukeskusten ylläpitäjät vastaavat edelleen valmentajien palkkauksesta Olympiakomitean ja Paralympiakomitean tukemana. Harjoittelukeskusten hallinnosta ja opinto-ohjauksesta aiheutuvat kustannukset katetaan paikallisesti.

5.5 Vastuu huippu-urheilijan elämänurasta ja tätä tukevat toimenpiteet

Suomalaisen huippu-urheilujärjestelmän tulee taata lahjakkaille urheilijoille mahdollisuus kehittyä lajinsa huipuksi sekä luoda edellytykset opiskelulle urheilu-uran ohessa. Urheilijan sijoittuminen yhteiskuntaan aktiiviuran jälkeen tulee olla osa valmennusprosessia ja yksi sen tavoitteista. Koulutusjärjestelmän tulee osaltaan ottaa huomioon huippu-urheilijoiden opiskeluun liittyvät erityispiirteet.

Valtion talousarviossa on vuodesta 1973 lähtien ollut määräraha urheilijoiden opiskeluapurahoihin. Määräraha on vuosittain myönnetty Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiölle, joka on myöntänyt apurahoja edelleen urheilijoille. Urheilijoiden opiskeluapurahoja tulee lisätä ja niitä tulee kohdentaa erityisesti nuorille kehittyville urheilijoille. Apurahaa tulee voida myöntää tarveharkintaisesti myös opintojen loppuunsaattamiseen. Opiskeluapurahat tulee entistä selkeämmin nähdä osana urheilijakohtaisten tukien kokonaisuutta.

Tuloverolakia tulisi muuttaa siten, että urheilijoiden ulkomaiset sponsori- ja kilpailutulot olisi mahdollista siirtää rahastoon samoilla perusteilla kuin kotimaisetkin tulot.

Lajiliittojen tulisi nimetä toimihenkilö tai -elin vastaamaan opiskeluihin liittyvästä lajiläh- töisestä kehitystyöstä. Perustietoa urheilijan urasuunnittelusta tulee sisällyttää kaikille tasoille

valmentaja-, ohjaaja- ja seurajohdon koulutukseen. Urheiluseurojen tulisi taata nuorille pelaajille sopimuksen kautta mahdollisuus vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamiseen peliuran aikana sekä luoda edellytyksiä kouluttautumiseen urheilu-uran aikana. Myös urheilumanagereiden tulisi huomioida toiminnassaan urheilijoiden urasuunnittelu.

Työryhmä esittää:

13. Suomalaisen huippu-urheilujärjestelmän tulee tukea urheilijoiden urheilu-uran aikaista opiskelua ja edesauttaa näin työllistymistä urheilu-uran jälkeen.
14. Urheilijoiden opiskelun ja harjoittelun yhdistämisen edistämiseksi urheilijoiden opintojen ohjausta tehostetaan. Työryhmä suosittelee opiskelu- ja urasuunnitelmien käyttöönottoa myös liitto- ja seuratoiminnalle.
15. Urheilijoiden opiskeluapurahojen määrää lisätään. Opiskeluapurahoihin tarkoitettu valtion määräraha myönnetään urheilijatukien koordinaation parantamiseksi Suomen Olympiakomitealle jaettavaksi edelleen urheilijoille.

5.6 Huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistaminen

5.6.1 KIHU

Huippu-urheilun kehittyminen tapahtuu enenevässä määrin tutkitun tiedon ja tästä johdetun kehitys- ja palvelutoiminnan varassa. Suomessa alan soveltavasta tutkimus- ja kehitystyöstä sekä tutkimustiedon välityksestä vastaa Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU. Sen tehtävänä on edistää huippu-urheilun tutkimuksen yhteistyötä liikuntalääketieteen keskuksien, yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa sekä järjestää huippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoimintaan liittyviä palveluita.

KIHUn toiminnasta tehtyjen arviointien ja käytännön urheiluelämän toiveiden suunnassa KIHUn toiminta-ajatus määritettiin uudelleen 6.5.2003 hyväksytyssä toimintastrategiassa: "KIHU on kansainvälisesti ja kansallisesti arvostettu asiakkaan tarpeet huomioon ottava huippu-urheilun kehittämisen monitieteinen tutkimus-, kehitys- ja palveluorganisaatio, sekä haluttu sidosryhmien yhteistyökumppani, joka eettisesti kestäväällä toiminnallaan luo edellytyksiä tuloksekkaalle suomalaiselle huippu-urheilulle."

Nykyinen KIHUa koskeva valtionavustuksen päätösmekanismi ei ota riittävästi huomioon KIHUn toiminta-ajatuksen mukaista, laaja-alaista tehtäväkuvaa.

5.6.2 Urheilun päätöksentekoon liittyvä tietotarve

Osaaminen, laatu ja ammattimaisuus korostuvat kaikissa liikuntakulttuurin toiminnoissa ja palveluissa. Kilpa- ja huippu-urheilun kehittämiseksi asetetaan kasvavia vaatimuksia. Kehitystyön tueksi tarvitaan tutkimus-, selvitys- ja tilastotietoa. Esimerkiksi urheilun rahavirtojen tutkiminen Suomessa on vähäistä. Päätöksenteon pohjaksi tarvittaisiin tietoa rahavirroista ja urheiluun liittyvistä kustannuksista. Työryhmä korostaa, että urheilun päätöksentekoon liittyvää tutkimus- ja selvitystoimintaa on lisättävä ja systematisoitava.

Työryhmä esittää:

16. KIHUn toiminnan arvioinnissa sekä toiminta-avustuksen päätösmekanismissa otetaan huomioon yksikön laajeneva toiminta-alue ja toiminnan soveltava ja asiakaslähtöinen luonne. Tutkimushankkeet ja projektit arvioidaan edelleen liikuntatieteellisten tutkimusprojektien osana.
17. Urheilun päätöksentekoon, erityisesti urheilun talouteen liittyvää tutkimus- ja selvitystoimintaa lisätään.

5.7 Kansainvälisten arvokisojen merkitys Suomelle

Kansainvälisten arvokisojen järjestäminen Suomessa

Näkyvin ja merkittävin osa huippu-urheilua ovat eri lajien arvokisat sekä monilajiset urheilutapahtumat. Suomessa tulee olla edellytykset järjestää kansainvälisiä arvokilpailuja. Kansainvälisen arvokilpailun järjestämisoikeus on tunnustus maan kansainväliselle asemalle. Kilpailu arvokisojen järjestämisoikeuksista on koko ajan kiristynyt. Vaativimpien kansainvälisten arvokisojen järjestäminen edellyttää jatkossa julkisen vallan ja elinkeinoelämän laaja-alaista sitoutumista kisojen organisointiin.

Suomessa tarvitaan erityinen arvokisastrategia, joka perustuu kisajärjestäjien ja yhteiskunnan väliseen kumppanuuteen. Strategian laatimisen yhteydessä olisi tärkeää määritellä yhteiskunnan tukimuodot merkittävimpien arvokisojen hakuprosesseissa sekä pienempien arvokisojen erityisavustaminen. Lisäksi tarvitaan lajien välistä tietoa aikaisempia kisajärjestelyjä koskevista kokemuksista. Tavoitteena on myös ylläpitää tiedostoa suunnitteilla olevista arvokilpailujen järjestämishankkeista kansallisen koordinoinnin tehostamiseksi. Kaikkien arvokisojen hakuprosesseissa tulee aiempaa huolellisemmin ja realistisemmin arvioida hankkeiden taloudelliset järjestämisedellytykset. Kansainvälisten arvokisojen järjestäminen edellyttää, että järjestävällä maalla on tarjottavana kansainväliset kriteerit täyttävät suorituspaikat.

Työryhmä esittää:

18. Suomen Olympiakomitea ottaa konsultointi- ja koordinoitavastuun Suomessa järjestettävien arvokisojen järjestämistä koskevan tiedon ja kokemusten välittämisestä kisoja hakeville tahoille.
19. Opetusministeriö selvittää arvokisojen yhteiskunnalliset vaikutukset ja laatii suunnitelman arvokisojen hyödyntämiseksi.

5.8 Kansainvälinen päätöksenteko

Kansainväliset lajiliitot vastaavat kaikesta lajiin liittyvästä kehitystyöstä, säännöistä sekä kilpailutoiminnasta. Tämä normittaa kansallista toimintaa ja sen kehittämistä. On tärkeää, että suomalaiset vaikuttavat kansainvälisten urheilujärjestöjen päätöksentekoon. Tämä edellyttää vankkaa osaamista sekä pitkäjänteistä ja määrätietoista pyrkimystä päätöksentekoeleimiin ja muihin kansainvälisiin tehtäviin.

Osallistuminen kansainväliseen toimintaan on ammattimaista toimintaa, joka vaatii myös

taloudellisia voimavaroja. Pienten ja keskisuurten lajiliittojen niukat taloudelliset resurssit rajoittavat pyrkimistä kansainvälisiin tehtäviin ja toimimista niissä. Suomalaisten vaikuttavuuden lisäämiseksi tarvitaan kansainvälisissä johtotehtävissä oleville ja niihin pyrkiville kansallinen tukiverkosto, jonka avulla vahvistetaan kansainvälistä osaamista ja vaikuttamista kansalliset edut tunnistaen. Keskeisiin kansainvälisiin tehtäviin valituille tulee turvata tehokkaan toiminnan edellyttämät resurssit.

Työryhmä esittää:

20. Suomen Liikunta ja Urheilu luo yhteistyössä Suomen Olympiakomitean, Paralympiakomitean, lajiliittojen ja muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa tukiverkoston johtavissa kansainvälisissä tehtävissä toimiville ja niihin pyrkiville suomalaisen vaikuttavuuden tehostamiseksi kansainvälisessä liikuntapolitiikassa.

5.9 Vammaishuippu-urheilun erityiskysymykset

Vammaishuippu-urheilu on olennainen ja tasa-arvoinen osa suomalaista huippu-urheilua. Vammaishuippu-urheilun kehittäminen on lähes täysin opetusministeriön ja Suomen Paralympiakomitean tukitoimenpiteiden varassa. Vammaisurheilun asema huippu-urheilun kentässä on selkiytymätön. Vammaisurheilun asemaa, arvostusta ja toimintamahdollisuuksia tulee lisätä vahvistamalla Paralympiakomitean roolia vammaishuippu-urheilua keskeisesti koordinoivana tahona.

Vammaisurheilu on kehittynyt tavoitteelliseksi ja määrätietoiseksi huippu-urheiluksi. Huipputasolla menestyäkseen vammaisurheilijat tarvitsevat kokonaisvaltaisen urheilulle omistautumisen lisäksi ammattimaiset resurssit, taustaorganisaatiot ja olosuhteet vastaavalla tavalla kuin muut huippu-urheilijat. Työryhmä pitääkin perusteltuna, että molemminpuolisen yhteistyön kehittämiseksi sekä toiminnan ja resurssien tehostamiseksi vammaishuippu-urheilun ja lajiliittojen tulisi tiivistää yhteistyötä ja pyrkiä integroimaan sitä aiempaa paremmin muuhun suomalaiseen huippu-urheiluun. Samanaikaisesti tulee turvata integraation ulkopuolelle jäävien urheilulajien kehittämismahdollisuudet.

Vammaishuippu-urheilun tutkimusta ja erilaisia kehittämisprojekteja tulee aktivoida ja aloittaa vammaisurheilua tukeva valmennuskeskustoiminta. Vammaisurheilun yleistä arvostusta maassamme lisätään kaikkien huippu-urheilutahojen yhteistyönä. Näin voidaan mahdollistaa vammaishuippu-urheilumenestys myös tulevaisuudessa ja edesauttaa tasa-arvon ja monimuotoisuuden toteutumista suomalaisessa huippu-urheilussa.

Vammaishuippu-urheilussa Paralympiakomitea pystyy jakamaan vain osalle paralympialajeista valmennuksen tehostamistukia maajoukkue- ja kansainväliseen kilpailutoimintaan. Tuki kattaa vain osan kustannuksista ja jokaisessa lajissa osa leiri- ja kilpailukustannuksista tapahtuu urheilijan omalla kustannuksella. Paralympiakomitea ei pysty tällä hetkellä jakamaan urheilijakohtaisia tukia ja vain osa arvokisamitalisteista pääsee opetusministeriön urheilija-apurahan piiriin. Vammaisurheilujärjestöt tukevat eri lajien kilpailu- ja valmennustoimintaa. Huippu-urheilun osuus tästä tuesta on kuitenkin viime vuosina pienentynyt. Vammaishuippu-urheilussa ei makseta kilpailupalkkioita tai menestysbonuksia. Tuki vammaishuippu-urheilijoille ja lajeille onkin riittämätön turvaamaan valmentautuminen ja arvokisamenestys tulevaisuudessa.

Työryhmä esittää:

21. Vammaishuippu-urheilun yhteistyöhankkeita ja integraatiota muuhun suomalaiseen huippu-urheiluun vauhditetaan ja konkreettista toteutumista tuetaan opetusministeriön ja Suomen Paralympiakomitean vuosittain käytävissä keskusteluissa sovittavien periaatteiden pohjalta. Suomen Paralympiakomitean ja lajiliittojen väliseen lajikohtaiseen kehittämistoimintaan varataan erillinen määräraha.
22. Vammaishuippu-urheilun valmennus- ja kehittämismäärärahoja lisätään, jotta Paralympiakomitean jakamia tehostamistukia pystytään nostamaan sekä mahdollistetaan valmentajien palkkaus ja urheilijakohtaiset valmennustuet. Tämän lisäksi mahdollistuu vammaishuippu-urheilun kehittämis- ja tutkimushankkeiden tukeminen, vammaishuippu-urheilijoiden integroiminen valmennus- ja harjoittelukeskustoimintaan sekä urheilijoiden saaminen terveydenhuolto- ja opintotukijärjestelmien piiriin.

5.10 Huippu-urheilun erillisprojektit

Yritysyhteistyö

Urheilu kiinnostaa sponsoreita. Suomalaisilta urheiluorganisaatioilta edellytetään kuitenkin nykyistä parempaa yritysyhteistyön osaamista. Yrityksiltä puolestaan toivotaan huippu-urheilun ymmärtämistä yhteiskuntavastuun osana ja odotetaan erityistä panostusta nuorten urheilijoiden tukemiseen.

Viestintä

Huippu-urheilun viestinnän koordinointi tulee selkeästi kohdentaa yhdelle taholle, jotta toimenpiteistä saatavaa synergiaetua voidaan hyödyntää. Lajiliittojen, lajien, seurojen viestinnän, viestinnän koulutuksen ja viestintäyhteistyön saattaminen ammattimaiselle tasolle on tärkeää.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää lajiliittojen, lajien ja seurojen markkinoinnin ja markkinoitviestinnän koulutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä sponsorointiosaamisen tason nostamiseen ammattimaiselle tasolle. Tavoitteena on huippu-urheilun laaja-alaisen eettisen perustan ja yhteiskuntavastuullisuuden vahvistaminen eri sidosryhmissä viestinnällisin toimenpitein.

Joukkuepalloilu

Maailmanlaajuiset joukkuepalloilulajit ovat harrastajamääriltään ja yleisön kiinnostukseltaan suuressa suosiossa eri puolilla maailmaa. Joukkuepalloilulajeilla on myös Suomessa keskeinen rooli säännöllisesti liikkuvien harrastajien, erityisesti nuorten keskuudessa. Kymmenestä suosituimmasta lajista nämä kokoavat noin 70% alle 18-vuotiaista aktiivisista liikuntaharrastajista. Suomalainen kesäpalloilulaji on viimeksi osallistunut Moskovan olympialaisiin vuonna 1980. Miesten koripallomaajoukkue pääsi vuonna 1995 karsintojen kautta EM-kisoihin.

Työryhmä näkee liikuntakulttuurimme kannalta tärkeänä sekä naisten että miesten joukkuepalloilulajien laaja-alaisen kansainvälisen menestyksen jääkiekon, jääpallon ja salibandyn lisäksi. Siihen pääseminen edellyttää määrätietoista suunnitelmaa ja tavoitteen asettelua lajii-

toilta ja muilta toimijoilta sekä erillisiä tukitoimia. Tuella mahdollistettaisiin joidenkin nais- ja miesjoukkueiden pitkäjänteinen valmentautuminen. Tavoitteena olisi menestyminen vuosikymmenen vaihteessa 2009-2012.

Työryhmä esittää:

23. Kartoitetaan mahdollisuudet urheilujärjestöjen, julkisen vallan ja elinkeinoelämän yhteistyön tiivistämiseksi menestyvän huippu-urheilun hyödyntämiseksi kulttuuriviennin välineenä ja osoituksena suomalaisesta osaamisesta.

24. Käynnistetään joukkuepalloiluprojekteja, joiden avulla sekä naisten että miesten erikseen valittaville joukkueille turvataan pitkäjänteinen valmentautuminen sekä olosuhteet tavoitteena menestyminen olympialaisissa, paralympialaisissa ja/tai arvokisojen lopputurnauksissa.

6 Opetusministeriön tukipolitiikka ja ehdotusten taloudelliset vaikutukset

Opetusministeriön tehtävänä on edistää kilpa- ja huippu-urheilua ja luoda sille edellytyksiä. Keskeinen edellytysten luomisen väline on taloudellinen tukipolitiikka, jota toteutetaan hallituksen strategisten linjausten pohjalta.

Huippu-urheilun määrätietoinen kehittäminen edellyttää valtion tukipolitiikan tehostamista, kansainväliseen menestykseen tähtäävän huippu-urheilun nykyistä parempaa koordinoitua ja siihen liittyvää johtamista. Työryhmä katsoo, että tämä koordinoituvastuu kuuluisi Suomen Olympiakomitealle yhteistyössä Suomen Paralympiakomitean kanssa.

Huippu-urheilun kehittäminen ei ole mahdollista ilman merkittäviä ja oikein kohdennettuja resursseja. Tuki on kohdennettava aiempaa selkeämmin kansainvälisen tason urheilijoiden ja sinne nousevien nuorten urheilijoiden tukijärjestelmiin sekä lajiliitoille ja vammaisurheilujärjestöille. Tukipolitiikan asiantuntijoina ja koordinoijina toimisivat Suomen Olympiakomitea ja Suomen Paralympiakomitea. Koordinoituvastuuseen ei kuitenkaan kuuluisi lajiliittojen ja vammaisurheilujärjestöjen ydintoiminnat kuten kansallinen kilpailutoiminta ja kilpailusarjat tai osallistuminen lajien kansainväliseen kilpailutoimintaan. Tätä toimintaa valtio tukee ja arvioi osana liikuntajärjestöjen tulosperusteista valtionavustusjärjestelmää. Huippu-urheilun tavoitteita ja työnjakoa on tarkemmin kuvattu luvuissa 5.1 ja 5.2. Työryhmä arvioi, että edellä esitettyjen ehdotusten täysimääräinen toteuttaminen edellyttää noin 5 miljoonan euron lisäpanostusta huippu-urheiluun.

Valtio ei voi kuitenkaan yksin vastata menestystavoitteen edellyttämistä lisääntyvistä kustannuksista. Vain laajalla sitoutumisella, hyvällä johtamisella, toiminnan koordinoimisella ja tehostamisella sekä kustannusvastuiden jakamisella voidaan saavuttaa menestystä.

Työryhmä kutsuu näihin talkoisiin koko suomalaisen yhteiskunnan.

Työryhmä esittää:

25. Suomen Olympiakomitea aloittaa neuvottelut Suomen Paralympiakomitean, Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n, lajiliittojen ja vammaisurheilujärjestöjen kanssa huippu-urheilun koordinoinnin, siihen liittyvän johtamisen ja yhteistyön kehittämiseksi tämän työryhmän esitysten pohjalta.

26. Opetusministeriön tuki huippu-urheilulle kohdennetaan työryhmän esityksen mukaisesti kansainväliseen menestykseen tähtäävän, eettisesti kestävän yksilö- ja huippu-urheilun edellytysten luomiseen.

Työryhmä arvioi yksityiskohtaisten esitystensä kustannusvaikutuksia seuraavasti:

Valmennuksen tehostaminen (suositukset 1, 2, 3, 5, 8, 10, 12, 16, 22, 24)

- lajiliittojen tehostamistuet
- valmentajien tuki
- ei-olympialajien valmennuksen tehostaminen
- vammaishuippu-urheilun valmennuksen tehostaminen
- joukkuepallolajien erityisprojekti
- eettiset kehittämishankkeet 3 000 000 €

Valmentajakoulutus (suositukset 1, 2, 5, 7, 9)

- valmentajakoulutuksen valtakunnallinen kehittäminen
- urheiluopistojen valmennuskeskustoiminta
- eettiset kehittämishankkeet 600 000 €

Urheilijoiden henkilökohtaiset tuet (suositukset 10, 11, 15)

- urheilijoiden ja valmentajien apurahat
- nuorten urheilijoiden valmennustuet
- urheiluopistojen käytön mahdollistaminen nuorille urheilijoille
- opiskeluapurahat 800 000 €

Antidopingtoiminta (suositus 6)

- testausmäärän nostaminen 300 testillä
- ADT koulutus- valistustoiminnan lisääminen 200 000 €

Huippu-urheilun koordinaatio (suositukset 2, 3, 4, 5, 13, 14, 17, 18, 20, 21)

- Paralympiakomitean lajiliittoyhteistyön kehittämiseen
- Suomen Olympiakomitean toiminnan laajentumisesta aiheutuva lisäys
- Suomen Paralympiakomitean toiminnan laajentumisesta aiheutuva lisäys
- Kansainvälinen vaikuttaminen 400 000 €

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2369

faksi (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

Helsinki 2004